

COLECȚIA CLASICILOR ROMÂNI ȘI STRĂINI
PENTRU COPII ȘI TINERET
Intemeiată și îngrijită de OCTAV MINAR

CARMEN SYLVA

POVESTIND COPIILOR

VISUL REGINEI — VENIAMINA ȘI EVGHE-
NIA — CUM ARDE O CETATE — MOARTEA
VOIVODULUI. — UMBRA ȘI SANTINELA. —
RĂSBUNAREA LUI PATRU DEGETE. —
ANDRADA ȘI DECEBAL. — POETUL OVI-
DIU. — AURUL DOMNIȚEI.

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

542625

EDITURA LIBRĂRIEI
SOCEC & Co. S. A.
BUCUREȘTI

CARMEN SYLVA

Iubirea e răsplătită prin iubire. Vino în fața poporului tău cu aceeaș dragoste, cu aceeaș încredere cu care ai venit în fața mea. Nu e numai o inimă pe care credința o va face să bată pentru tine, ci milioane se vor uni cu inima ta; iar eu mă voiu socoti fericit, căci un popor întreg te contemplă cu încredere și speranță și va răsplăti în tine iubirea prin iubire.

REGELE CAROL I

91

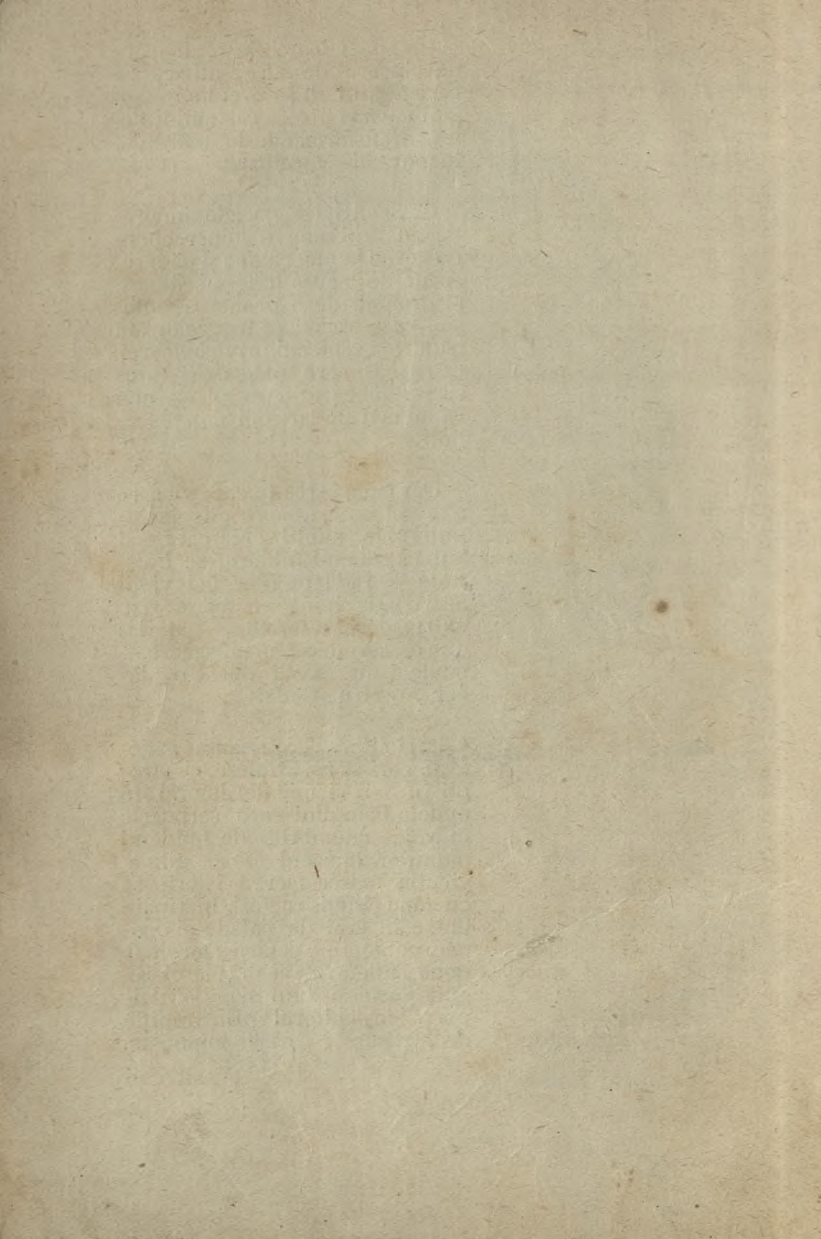
Un suflet mare de regină, înțelegătoare de alte suflete, pe care a știut să le asculte în singurătatea și poezia castelului Peleş, transformându-le mai apoi în povești evocatoare.

Carmen Sylva, pseudonim predestinat literaturii; împerechere de vorbe latine: cântec și pădure; susur de senzații fermecătoare și armonii de o profundă duioșie, ca și freamătul frunzelor din pădure și cântecul privighetoarei. O regină care plânge și totuși se resemnează: «Am plâns atât că nu mai am lacrimi sub pleoape!».

Dar mângâerea te cheamă spre alte orizonturi, spre alte închipuiri ale minții creatoare, și atunci sufletul tulburat se liniștește și în fața filozofiei vieții apare principiul scriitoarei: «Nu există decât o fericire, — datoria; nu există decât o mângâere, — munca; nu există decât o plăcere, — frumosul».

Impletitură de nuanțe sufletești, cari se rostogolesc, ca stropii în mii și mii de lumini, în undele Peleşului care șerpuește în valea adumbrită de brădetul munților, în ecoul doinei, și imaginația toarce mereu istorioare cu zâne și feți-frumoși, înaripându-se în eroi de balade și epeee, contopind pentru eternitate două suflete: unul al mării regine-poete și altul al poporului-poet, moștenitorul prin tradiție de legende și povești minunate.

OCTAV MINAR

VISUL REGINEI

Ce a visat buna regină. — Copilul olog. — Păcatele sufletești ale oamenilor. — Inger sau copilul meu. — Fericiți aceia cari ajută pe cei ce sufăr.

A fost odată o regină bună care voia să aline toate durerile ce le vedeà pe pământ. Cu cât săvârșia însă mai mult bine, cu atât nevoia creștea. Mijloacele ei nu-i ajungeà s'ajute pe cei sărmani, cuvintele ei nu aveau tăria să mântuiască pe cei îndurerați și mâinile ei nu puteau să vindece toate bolile. Ea socotià însă că bunul Dumnezeu n'a rânduit pământul să fie așa de rău, ci dacă oamenii ar nimeri calea cea dreaptă, ar trebui să fie fericiți. Se duse atunci la biserică și făcù o rugăciune, fără să-și dea seamă în acea clipă de toată puterea și îndrăzneala acelei rugăciuni. Ea se rugă întocmai ca atâți alți oameni în nesocotința lor, neștiind ce s'ar putea întâmpla dacă ar fi ascultați.

Ea zise: „Doamne, fă ca orice suferind mi-ar ieși în cale, să ajungă fericit prin privirea mea, chiar dacă ar trebui pe urmă să îndur eu însumi acea suferință“.

Ea plecă apoi cu inima îndoită de teamă că Dumnezeu n'a ascultat-o, căci câteodată Dumnezeu parcă nu ascultă când ne rugăm. Ci chiar în aceeași zi pricepù că a fost auzită.

Găsi anume în căruciorul lui pe un băiat care până atunci nu fusese în stare să pună piciorul pe pământ. Il cunoșteà încă de mult și băiatul o iubià din toată inima pe buna regină.

Ca de obicei, merse la dânsul, îi luă ei armonios îi grăi despre o însănătoșire apropiată. Ochii copilului se măriau din ce în ce. Ea simțià cum acesta îi soarbe parcă toată puterea din ochi, și cum o cucerește o toropeală ne mai simțită până atunci.

Și deodată băiatul se ridică drept în sus: „Mi se pare că pot umblà“ — zise el, vorbind ca prin vis, — se

pornì pe drum, ca și cum niciodată n'ar fi fost olog.

Regina zâmbi obosită la strigătele lui de bucurie, se duse acasă, se culcă și rămase oloagă săptămâni îndelungate. Picioarele ei erau parcă moarte. Ea însă respingeà orice ajutoare din partea doctorilor, și spuneà că Dumnezeu îi va luà durerile la vremea sa. Și așa s'a și întâmplat.

De atunci încolo, în acest chip își atrase, una după alta, toate beteșugurile. Ajunse oarbă, surdă, mută, o scuturară frigurile, dar din aceste încercări își revenià totdeauna tot mai frumoasă, mai tânără și mai strălucitoare.

Niciodată n'o auziai că s'ar fi tânguit. De grabă însă puterea ei miraculoasă de vindecare ajunse în gura tuturor, cu toate că ea niciodată nu spuneà o vorbă de așa ceva, și oamenii o năpădiau și-o chinuiau cu bolile lor. și nici nu bănuiau ce jertfe făcèa dânsa pentru ei.

Se știe doar că regina e supusă la molipsiri de tot felul, și că nu vrea să se ferească, mai cu seamă când erau copii la mijloc. Și cu sărăcia se petreceau lucrurile la fel. Născociă izvoare de muncă și câștig, ea însă de mult nu mai aveà nimic, și nu puteà să-și îngăduie cea mai mică bucurie, pentrucă îi lipsiau mijloacele. Și oricât de adeseori o ajutà bunul ei soț, — totuș i se întâmplà tocmai ca sfintei Elisabeta: rămâneà numai cu vreo manta pe umeri. Numele îi erà binecuvântat de mii de guri, toți căutau să alerge în preajma ei și s'o pipăie cu mâna, să-i fure o privire, căci strălucirea ochilor ei mângâià pe toți cari o priviau. Tot creștinul se simțià mulțumit și împăcat, și-și fericià soarta, chiar după ce cu un ceas mai înainte se certase cu Dumnezeu. Nimenea nu puteà să nu se lase biruit de liniștea ce se revărsà din toată ființa ei.

Mai greu de îndurat ca toate, erau ceasurile de nerecunoaștere, când îm-

pacă nemulțumiri și din pricina lor trebuia să audă chiar în casa ei vorbe urâte. Era gata să uite că și aceasta era o parte din darul ei binecuvântat, și plângea în tăcere. Curând însă norii se risipiau, și-și da seama că trebuie să ia asupra-și și păcatele sufletești ale oamenilor.

De aci încolo răbdarea ei fu nestrămutată. Și oamenii uitau mereu că au jignit-o, și au prețuit-o și niciodată n'au defăimat-o. Ea zâmbia atunci în taină: o privire din ochii ei le dăruise uitarea.

Intr'o vreme îi fu dat să întoarcă la calea dreaptă pe un om căzut în grea ispită, și să îndure din pricina asta căință și muștrări de cuget ca și cum ar fi săvârșit o fără-de-lege.

Greu de îndurat a fost aceasta, deoarece ea se știa fără păcat, și totuși biata ei inimă se bătea ca de ceasul morții, ziua și noaptea.

Din când în când își da seama că era o stare trecătoare, ca toate celelalte, dar suferința era grozavă.

Intr'o zi a fost chemată de-o sărmană femeie. „Ah, scumpă Doamnă Regină, singurul meu copil e pe moarte! Și știi că ai burueni de leac cari ajută acolo unde nu mai e nici o nădejde.

Fără să șovâe o clipă, alergă la patul morții, unde gemea în agonie băiatul. Totuș el deschise ochii stinși și o mai privi încă odată, și această privire sporì flacăra vieții, răsufletul îi umflă iarăș pieptul, buzele albite și reci i se înviorară, și mama recunoscătoare căzù la picioarele Reginei, îmbrățișând acum genunchii ei, acum pe fiul său mântuit dela moarte.

Când se întoarse de astădată acasă, nu se mai simți așa de obosită ca în alte rânduri. Inșă așteptă cu bună știință o boală grea, poate chiar moartea. Ce spaimă o cuprinse, când în ziua următoare singurul ei copil se îmbolnăvì greu și mergea cu pași repezi spre moarte!

„Doamne, Doamne“, se căină dânsa, nu cere dela mine această jertfă, căci e peste puterile mele!“

Zadarnic i-au fost toate rugămințile, zadarnică toată îngrijirea ei plină de pricepere. Chiar și privirea ei pierdută puterea de mai înainte. Copilul ei nu deschidea ochii, și îngână numai vorbind într'aiurea despre flori și îngeri fără seamă, și zăcea acum liniștit și alb în brațele ei, și ea, o femeie frântă, fără lacrimi, fără glas, fără putere, simțea numai că se topește de durere. Din ceasul acela se părură că a părăsit-o și darul ce-l avea.

Oamenii ziceau că a pierdut credința în buruenile ei de leac. Incepură zile grele pentru sărmana regină. Iși blestemă ființa și rugăciunea ei, își zicea că ea e de vină că soțul ei adorat este nenorocit ca și dânsa, lumea pentru ea era așa de neagră, parcă ar fi fost numai noapte împrejur, și nici pomi frumoși, și nici cântec de păsări, nimic, nimic din tot ce-i înveseliă inima odinioară. Ei, care niciodată nu cârtise pe când se gândia că a luat cu mâna durerile altora, acum cerul îi

părea neîndurat, și nu avea tăria să împărtășească bucuria celeilalte mame care fusese scutită de cea mai grozavă durere.

După multă, multă vreme, în care s'a sbătut între chinuri și îndoele, odată adoarme. Atunci se făcù parcă ușa ei se deschide mare, și copilul său vine înăuntru, strălucitor, fericit, parcă se așează pe marginea patului, îi ia cu mâna durerea de plumb ce-i apasă pieptul și răsufletul lui cu un miros de vioarele îi aduce bucurii și grăește cu glas argintiu: „Mamă, nu plânge! Tu m'ai făcut mai fericit cum n'aș fi fost niciodată pe pământ, nici cu toată dragostea ta ferbinte! Căci tu mi-ai deschis porțile cerului și mi-a fost dat să mă întorc acolo fără durere și păcat, mulțămită jertfei tale, mamă! Nu plânge! Eu sunt veșnic cu tine! Tu ai greșit în rătăcirea ta plină de evlavie, când ți-ai închipuit că poți să înlături orice durere de pe pământ. Și greșeala aceasta a trebuit s'o ispășești în

pulbere! Căci pământul este așa — cum e voia lui Dumnezeu să-l țină, o ocnă, un cuptor, o topitoare, o trecere foarte scurtă dela o viață la alta apropiată, care e mai înaltă sau mai prejos, după chipul cum ai trăit pe pământ! Răbdare, mamă! Ceasul mânturii tale va suna. Și eu sunt totdeauna cu tine, cu lumina și puterea mea! Tu, și deaci înainte, poți să împarți mângâere, pentru că ai credință în viața viitoare. Da, pentru că știi fără îndoială că pe toți ne așteaptă! Nu este moarte, e numai o renaștere, și, o! mamă, dacă ai ști tu ce frumoasă e, ai aștepta-o strălucind de bucurie, și n'ai mai suspină niciodată! Sărăcia are rostul ei pe lume, ca și boala, și nedreptatea și lupta!

Toate sunt numai pentru ca oamenii să se lumineze, să se ajute și să aibă milă unul de altul! Deaceea sunt fericiți aceia cari ajută pe cei ce sufăr, din toate puterile lor și cu orice jertfe, zălogindu-și tot ce au de dat. Dar ca să schimbe pământul în raiu, — aceasta

n'o pot face, și nici nu li se îngăduie una ca aceasta, pentru că pământul e un locaș de muncă, pe care pământeni l-au numit iad sau gheenă.

Atunci se deșteptă din somn regina, și din ceasul acela pacea se sălășlui în inima sa. Ea fù în stare să facă iarăș bine, să mângâe, să înveselească — dar să vindece, nu! Și nu mai dorià nimic, cì erà liniștită, mulțumită și răspândià pace în jurul său.

VENIAMINA ȘI EVGHENIA

La mănăstirea Agapia.—Cum deveniai călugăriță altădată.—Post și rugăciuni.—Veniamina și Evghenia. — Două surori în fața sorții. — Martirele în fața lui Dumnezeu.— Clopotele care cheamă viața pământească spre viața de apoi.

Se înoptase deabinelea când sosit în mănăstirea de maici Agapia, așa de minunat situată.

Munții se înălțau în dreapta și în stânga până la cer; brazii vâjâiau în ecoul râului, care își făcea loc jos, murmurând. În sfârșit zărisem turlele unei biserici strălucind în pădurea întunecoasă. În jurul bisericii erau case cu tinde lungi de lemn de unde porniau spre biserică/pe niște lespezi de piatră așezate în formă de roze.

Când auzi zângănitul clopoțelilor dela cai, ne ieși înainte maica econoamă, în mână cu un felinar care îi luminează fața bătrână și sbârcită, și ne pofti bună venire.

Apoi apucă înainte cu legătura de

chei, mă duse dealungul tindei de lemn, prin clădirea tăcută, în care se vedeà ici și colo lunecând repede câte o lumină mică. La capătul tindei, îmi deschise o ușe, aprinse o lumânare în odăița mică și curată ale cărei ziduri erau albe ca zăpada, ca și pernele ce se urcau până în tavan pe un divan, care ziua slujia de canapea, iar noaptea de pat. În odăița se mai află o mes-cioară de brad, un scăunel, un fel de cufăr, o oglindă mică, două icoane, și câteva scoarțe. Eu ieșii iarăș în tindă, după ce plecã maica econoamă repede, ca să-mi aducă brânză, pâine și vin. Atunci îmi adusei aminte, că aveam în mănăstire două rude, pe care nu le mai văzusem din copilărie, dar care de sigur își vor aduce aminte de mine.

Intrebai pe maica econoamă de ele și aflai că erau acolo și că erau să se călugărească în curând.

— Are să fie frumos, îmi zise ea.

Și mă sfătui să stau să văd și eu.

Pe urmă plecã iarăș repede și rămăsei o bucată de vreme prin întune-

ric, rezemat de un stâlp al tindei, uitându-mă la curtea tăcută în care numai din timp în timp treceă câte o umbră neagră cu câte o lumină mică în mână și se duceă în biserică, ori pieriă în vremea din chilii. Cugetam la viața ce duceau femeile acolo. Mă gândii la cele două fetițe vesele, fragede, cu care mă jucasem odinioară. Erau să se facă călugărițe. Trebuie să se fi schimbat mult, amândouă. Le chemă Veniamina și Evghenia.

Intunericul se lăsă tot mai des și stelele începeau să scânteieze peste zidurile de munți pe singura bucată de cer ce se putea vedea.

În sfârșit se auziră niște pași; veniă maica econoamă, și la lumina felinarului ce ținea în mână și care tremurâ încoaci și încolo, văzui la spatele ei două fetițe tinere de o frumusețe fermecătoare. Una eră ca un trandafir la față și aveă trăsături fine, clasice și ochi albaștri strălucitori; cealaltă eră oacheșe și palidă, cu ochi mari catifelati, cu sprâncene negre, cu buze pline. Ea

semănă cu o Odaliscă, iar cealaltă cu o Madonă, deși frumusețea lor eră pe jumătate ascunsă cu vâlul des și negru.

N'avui vreme multă ca să le admir căci se strecurară pe lângă bătrână și sburară spre mine, mă luară de gât și mă sărutară prietenește strigând:

— Bine ai venit, iubite vere! Ne mai cunoști? Noi te-am fi recunoscut ori când! Eu sunt Veniamina, și uite și Evghenia!.. Ce bine ne pare că ai venit!

Le poftii să intre în odaia mea, și maica econoamă spuse că pot să stea puțin la mine.

Cum rămăseserăm singuri începură să plângă amândouă.

— Ah! vere! ajută-ne!... Scapă-ne, până ce mai e vreme! Poimâine trebuie să ne călugărim! Tata e fără milă!

— V'a adus de mici copile, aici?

— Da, zise Odalisca, și fără milă ne-a lăsat aci. Am plâns și ne-am rugat în zadar... Când tata și mama s'au urcat în trăsură să plece lăsându-ne aici, noi ne-am urcat pe roate, ca să nu-i lă-

săm să plece fără noi. Dar călugărițele ne-au luat pe sus, mama și-a întors capul, și surugiul a biciuit caii de au pornit. La început ne-am purtat ca niște nebune, dar blânda stariță are mână de fier și voință de oțel și știe cum să potolească spiritele nesupuse.

— Și de ce?.. Din pricina păcătoșilor de bani! zise Evghenia.

— Da; fratelui nostru îi trebuia moștenire frumoasă și surorii noastre zestre mare, și pentrucă eram prea mulți în familie pe noi ne-a închis în mănăstire.

— Dar eu nu vroi să mă călugăresc!... Și nu mă călugăresc... Să vedem, o să poată să mă silească! strigă Veniamina.

Și ochii ei luminoși scânteiară, pe când o roșeață aprinsă îi acoperi fața. Nările ei subțiri tremurau.

— Vrei să-mi vezi părul, pe care vor să mi-l taie? întrebă ea.

Și cu o mișcare furioasă își smulse vâlul de pe cap și-și scutură pe spate

părul care acoperi până în călcâe, ca o manta de aur.

Eu rămăsei uimit și inima începù să-mi bată cu putere, pe când lacrimi mari curgeau din ochii catifelați ai Evgheniei, fără a-i roși, ceeace dete frumuseței ei un farmec ne mai văzut.

— Dar ce pot eu să fac, biete de voi! Nici măcar nu pot luà de soție pe una din voi, pentru că suntem veri, și n'am găsi nici un preot care să ne cunune!.. Am să vorbesc cu tatăl și fratele vostru!

— Tata nu ne iubește și n'are inimă, și pe fratele nostru îl cunoaștem, n'are să ne ajute cu nimic, zise Veniamina cu amărăciune.

— Interesul lui e să ne închidă, pentru ca să-i rămână lui toată averea părinților noștri, zise Evghenia! Și nu știu cum mai vorbește Veniamina. Toate sunt în zadar!..

Vorbirăm mai mult împreună, și deoarece eram câteși trei tineri, ne înveselirăm iarăș, ne aduserăm aminte de nebuniile ce făceam când eram co-

pii și râserăm. Și pe urmă ele plânseră iarăș, pentrucă toate trecuseră, și acum trebuiau să se facă călugărițe, să se prefacă că se roagă cu sfințenie, și pe urmă să se certe ca toate femeile de rând.

— Când vom fi călugărițe, o să avem mai multă libertate, zise Evghenia.

— Frumoasă libertate, când ești legată pe vecie... Pe vecie, vere!.. Știi tu ce însemnează aceasta? Numai moartea ne va scăpă.

Maica econoamă. veniă. Veniamina își acoperi repede capul.

— Dela miezul nopții până la două suntem în biserică... Vii?

Și rămăsei singur cu gândurile mele.

Auzisem într'adevăr adeseori că eră obicei de închideau în mănăstiri pe fete când erau prea multe la părinți, dar eră cu totul altceva să vezi aceasta cu ochii.

Mă întinsei în pat, ca să mă odihnesc puțin de drum, dar nu putui adormi.

Cine voește să cunoască întreaga

poezie a unei mănăstiri românești, trebuie să o vadă noaptea.

La miezul nopții se auzi toaca bătând.

Aceasta este o rămășiță de pe timpurile Turcilor, când nu erà voie să sune clopotele.

O călugăriță în manta lungă și largă ocolește cu pas măsurat biserica. Ea ține în mână o scândură subțire pe care o bate cu un ciocan de lemn, scoțând deosebite tonuri după poziția lemnului astfel încât se produce o melodie în toată forma, o melodie care te mișcă puternic. După ce înconjoară biserica de trei ori, începe tragerea clopotelor, care sună în noaptea liniștită, și se aude apoi răsunând în munți. Eu ieșisem de mult afară în tindă și vedeam schimbarea ce luà biserica și cum la cele dintâi sunete de clopote toate se înviorau împrejur.

Toate ușile se deschiseră, tindele și lespezile de piatră se umplură de forme negre și biserica se lumineă pe dină-

untru. Curând pe urmă răsună și un cor mare de voci.

Când intrai în biserică văzui întâi numai pe Veniamina, care sta plecată înainte în strană cu lumânarea în mână, și cânta uitându-se pe o carte mare. Ea era foarte galbenă; profilul ei luminat tare, era admirabil și mișcarea buzelor, când se deschideau ca să cânte, era fermecătoare.

Imi plimbai pretutindeni privirile și văzui în scaunul ei pe stariță, o femeie impunătoare cu trăsături accentuate și privirea de vultur, care într'adevăr părea potrivită să facă să tremure cele câteva sute de călugărițe și să le si-lească să se supuie cu totul.

Cele două ceasuri de cântece în mijlocul nopții nu-mi păzură lungi din pricină că mă ținea robul studiul atâtor capete ce se mișcau în lumina slabă a lumânărilor de ceară și a veșnicelor candelă, capete care unele erau pline încă de gânduri și patimi pământeste, altele evlavioase peste măsură, iar altele cu judecata dusă.

Intr'una din strane se află chipul de Madonă, în cealaltă Odalisca, amândouă așa de frumoase și așa de nenocite.

Aș fi putut să stau astfel până la ziuă, și îmi părù rău când auzii trăgând clopotele pentru sfârșitul slujbei.

A doua zi, veniră părinții tinerelor fete și fratele lor. Le vorbii cât putui mai cu elocință, dar toate fură în zadar. Mama erà o femeie slabă, care nu știà decât să ofteze și să plângă, tatăl lor erà un om aspru și fiul uu moșic.

Nu mai văzui pe cele două surori căci fură ținute închise și trebuiră să postească toată ziuă.

Ele atât se rugară ca să aibe o întrevedere cu tatăl lor, încât în cele din urmă se înduplecă și el cerù să le aducă. Sfârșite de foame și de plâns, ele se aruncară la picioarele lui și se rugară cu umilință să le cruțe.

Dar deoarece rămase neînduplecat. Veniamina se sculă de jos și-i spuse curat că n'are să o poată silì să se facă călugăriță nici o putere de pe

lume, — chiar de ar lăsa-o să moară de foame.

Tatăl erà un om foarte iute; sângele i se urcă într'atâta la cap, încât ochii îi ieșiră din orbite și plecă din odaie cu un gest amenințator.

Peste puțin timp se întoarse cu un bici în mână și porunci fiului său să-și biciuească surorile de față cu el, până ce vor făgădui supunere.

Evghenia apucă tremurând în brațe genunchii tatălui și fratelui ei și se rugă s'o cruce de pedeapsă. Dar cine o ascultă.

Veniamina stà cu brațele încruciate și nu ziceà o vorbă.

Chiar dela cele dintâi lovituri Evghenia, fiind mai slabă, făgădui și jură, să facă tot ce-i vor cere: primià să se jertfească dar chinul acela nu-l puteà suferi.

Privirea disprețuitoare a surorii sale o pedepsi pentru slăbiciunea ei. Veniamina se lăsă s'o biciuească, fără să plângă, ea erà hotărîtă, să lase s'o bată până ce o omorî-o, astfel că tatăl

trebui el însuș să zică fiului său să înceteze.

Dimineața biserica erà înțesată de lume. Episcopul venise și fù primit cu mari onoruri. Mie îmi svâcnià inima, parcă ar fi fost să văz moartea cuiva. Ușa bisericii se deschise deodată și sub strălucitoarea lumină a lumânărilor se iviră amândouă fetele cele frumoase, galbene la față parcă ar fi fost moarte, îmbrăcate numai cu o cămașă de lână lungă, albă, fără încălțăminte, cu părul lor minunat despletit pentru cea din urmă oară.

Evghenia își împreunase mâinile și se uită spre cer ca o Magdalenă; ea se află între două călugărițe bătrâne. Veniamina cu pumnii încleștați se împotrivi până la sfârșit. Două călugărițe puternice, una cu un nas adus, cealaltă cu o figură de câine mops, o apuaseră de amândouă brațele și o târîră până la altar, unde amândouă surorile fură culcate una lângă alta cu fața pe niște mantale albe, care mi se părură că seamănă cu aripile pasărilor răpi-

toare, și episcopul le cetì rugăciuni de morți. Pe urmă le puseră să se ridice în genunchi și le întrebară de trei ori, dacă se făceau călugărite de bună voie? Veniamina tăcù într'una; Evghenia șoptì „da“.

Atunci episcopul luă niște foarfeci mari, de aur, și peste o clipă părul lor zăcea pe pământ, al uneia ca niște snopi de aur, al celeilalte ca niște pene de corb.

Un singur suspin ieși din pieptul Veniaminei, pe când Evghenia începù să plângă cu hohot. Dar plânsul le fu innăbușit cu cântece și rugăciuni, căci nu trebuià nimeni să știe că fuseseră călugărite cu sila; nu mai erà voie.

Pe urmă începù investmântarea. Fiecare bucată fu sfințită, binecuvântată și pusă pe ele însoțită de rugăciuni.

Pe urmă așezară două icoane mari pe niște vâluri de dantelă pe care trebuiau să le ție ele cu o mână iar în cealaltă mână să ție câte o lumânare.

Așà trebuiau să steà două ceasuri, și lumea, care sărutà icoanele, întrebà:

— Cum te cheamă?

și ele trebuiau să răspundă:

— Veniamina, păcătoasa... Evghenia, păcătoasa.

Dar Veniamina nu răspundeà nimic.

Ea stà ca o statuë și se uità către cer, pe când Evghenia țineà ochii plecați și răspundeà șoptind.

Eu rămăsei ascuns în întunericul bisericii, pe când ieșiau. Pe urmă mă apropiai de surori, sărutai icoanele și șoptii:

— Fiți bărbate și Dumnezeu nu vă va lăsà!

Ele nu se mișcară, ca și cum n'ar fi auzit nimic. Eu rămăsei, până ce auzii afară pe surugiu pleznind din bici și zângănitul clopotelor dela cai cari așteptau gata. Mă mai oprii odată la ușe și mă mai uitai cu o ultimă lungă privire la nenorocitele surori.

Astăzi mănăstirile sunt secularizate. Înainte de patruzeci de ani n'are nimeni voie să se facă călugăr sau călugăriță,

averile cele mari sunt risipite; nu se mai găsesc martire ca acestea dar tot deodată a pierit și suflarea de poezie a mănăstirilor, pentrucă elementul dramatic lipsește și nu mai sunt la mănăstiri frumuseți care să miște inima călătorilor.

Pe vremea aceea eram foarte mahnit și căutam în poezii mângâere și uitare, când gândul la cele două ființe din biserică îmi fură somnul.

Veniamina, care s'a împotrivit cu atâta energie, a dus o viață model. Sora pentru care fusese jertfită și care eră mai puțin frumoasă și mai puțin înzestrată de natură decât dânsa, fu foarte nenorocită în căsătorie și-si pierdù toată averea. Și Veniamina o luă lângă dânsa și îi crescù copiii, ca și cum ar fi fost ai ei.

Părinții, cari le zidiseră o casă, veniau să-și vadă fetele și le cereà iertare că fuseseră așa de fără milă cu ele și le nimiciseră viața. Dar Veniamina eră fiica cea mai supusă și mai bună.

Astăzi părul îi e alb ca zăpada, dar
e tot frumoasă și pe față i se citește o
liniște nespusă.

Și-a dus viața fără să se plângă, cu
bărbăție.

CUM ARDE O CETATE

Dincolo de Dunăre. — Un parlamentar la Izzet-Paşa. — Cum dispăre un vapor. — Asaltul dela Vidin. — Arde poiana. — Frigul și foamea. — Eroii. — Cum arde o cetate.

Războiul începuse și eu comandam pe atunci o baterie la Calafat. Eram foarte nenorocit că nu eră să trec și eu Dunărea, să mă duc unde ceilalți culegeau laurii. Ne uitam și noi unul la altul, bombardam din când în când, trebuia să îndurăm multă căldură și ne eră cu atât mai urât, cu cât lupta se încingea din ce în ce mai aprigă dincolo de Dunăre. Mâncare grozavă așa, iar nu prea aveam.

Dacă văzui astfel, scrisei tatei să-mi trimeată trei sute de păpuși de sfoară. Tata se sperie altminteri, și veni de mi-aduse chiar el și-mi aduse și o pungă cu bani. El își închipuise, Dumnezeu știe ce, și se miră când îl rugai să ție la el banii cu cari tot n'aveam ce face și împărții sfoara la soldați cari îmi făcură numai decât plăși

și așa prinserăm sumedenie de pește. Trăirăm astfel împărătește, până ce începù înghețul. Atunci ni se înfundă, isprăvirăm cu bucuria, stomacul ne rămase de multe ori gol și laurii dela Grivița nu ne mai dădeà pace.

La începutul lui Decemvrie trimise colonelul un parlamentar peste Dunăre la Izzet-Pașa, comandantul Vidinului. Fui și eu atașat pe lângă el împreună cu marinarii mei, — căci în bateria mea făceau serviciu soldați de marină. Cine nu știe ce vrea să zică să faci un drum peste Dunărea înghețată, nu-și poate închipui cât de greu lucru erà să ne ducem să facem o vizită la Izzet-Pașa.

Ajunserăm pe jos la insula din fața Calafatului umblând pe gheața cea lucioasă și tare, cu o basma albă ce fâlfâia și însoțiți de un trâmbițaș. Dar deabià puserăm piciorul în insulă și iată că de dincolo pornește o salvă de tunuri plouând gloanțe asupra-ne, pe urmă alta și apoi iar încă una. Ne cut-carăm la pământ într'un șanț adânc

până la genunchi, pe care îl mai adâncirăm, săpându-l cu mâinile, pentru a ne feri, și pe urmă așa, culcați cum eram, dete trâmbițașul semnalul de pace; basmaua fâlfâia și ea pe deasupra șanțului, dar de geaba, căci Turcii sloboziau mereu la tunuri ca și cum noi câțiva, câți eram am fi vrut să luăm cu asalt Vidinul care nu se predă cu nici un preț. Trimiserăm atunci îndărăt pe un marinar, care merse pe brânci până la Calafat și de acolo se întoarse tot așa aducând cea mai mare față de masă pe care o putu găsi. Cu dânsa făcurăm semn din toate puterile. În sfârșit focurile încetară, făcură și ei semne și ne dădură răspunsul de primire. Doamne! eră greu din cale afară, să te știi de atâtea luni vrăjmaș, când întotdeauna cu Bulgarii și cu Turcii eram în cea mai strânsă prietenie, și când legăturile și dintr'o parte și dintr'alta fuseseră întotdeauna adevărat prietenești. După ce stăturăm în șanț două ceasuri tremurând de frig acum trebuiă să ne strecurăm printre

sloii de ghiață păzindu-ne bine să nu pierim. Sloii înconjurau barca cea mică care troznia, amenințându-ne în fiecare clipă să ne sfărâme în bucăți. Tare ne erà frică să nu ne mănânce și pe noi peștii cum îi mâncasem și noi pe ei.

Dar marinarii nici una nici două, săriră pe sloii de ghiață plutitori și începură să-i spargă în bucăți cu topo-rașele dela brâu, și astfel deschiseră loc de trecere pentru barcă. Turcii stă-teau grămădiți de partea cealaltă și se uitau cu cel mai viu interes la această trecere primejdioasă; și când ajunse-răm în sfârșit la mal, îmbrățișară pe mateloții noștri, și îi sărutară cu drag, le ziseră că sunt viteji, și îi duseră prin toate cafenelele și îi cinstiră cu așa îm-belșugare, încât drumul la întoarcere fu mai primejdios decât la venire. A trebuit să așteptăm câtva până să fim primiți de Izzet-Pașa și în timpul acesta ne-a slujit ca tălmaci un doc-tor, un om distins care vorbea franțu-zește cu multă eleganță. Izzet-Pașa erà

un om tânăr încă, și frumos, un asiatic cu pielea oacheșă. El ne primî cu o politeță și mărinimie orientală. Când îi traduse tâlmaciul scrisoarea colonelului nostru prin care îi cerea să predea Vidinul, îi trecu un fulger prin ochi și disprețul îi încreți buzele o clipă. După aceea răspunse cu cea mai mare liniște.

— Spune colonelului dumitale cum că sunt pus aici de Maiestatea Sa Sultanul, și că aici gîndesc să stau neclintit. Această sabie am primit-o dela nevasta mea când ne-am despărțit, și i-am jurat că numai atunci când voi muri îmi va smulge-o cineva din mână.

Peste câteva zile tot doctorul acela însoțit de un ofițer de marină aduse răspunsul în scris al pașei. Eu fusei trimis pînă la insulă ca să le ies înainte.

Inhămarăm la o sanie șase cai de artilerie bine potcoviți pentru ghiață și astfel ajunserăm cu bine la insulă.

Eu trebuî, după instrucțiunile ce aveam, să leg la ochi pe parlamentar.

El mă rugă dacă s'ar putea să nu-l mai leg, dar înțelese când îi spusei că nu se poate, și se supuse cu răbdare.

O greutate la care nu se gândise nimeni până aci era să dobândim o baptistă curată, căci pe frigul acela grozav, nu se mai găsiă nici apă de băut, necum de spălat; în sfârșit găsirăm și pornirăm înainte pe suprafața netedă, lunecoasă ca oglinda, cât putură caii de iute, cu câte un pluton de călărași înaintea și în urma noastră. Fugeam nebunește. Scosei o clipă legătura dela ochii parlamentarului ca să vază și el priveliștea. El nu mai putù de spaimă, iar de răsuflet deabiă mai răsufleă din pricina vântului înghețat care te tăiă de te pătrundeă. Răspunsul în scris al lui Izzet-Pașa era, bine înțeles, tot atât de hotărîtor ca și cel pe care ni-l dăduse prin viu grai.

Am stat mai multă vreme de vorbă cu ofițerul de marină și l-am întrebat dacă nu știe ceva mai sigur despre pierderea unui vapor cuirasat, de care

mă interesam foarte mult pentru ceva care mă privià în particular.

— Care vapor?

— Podgorița.

— Podgorița? D'apoi vezi bine că-ți pot da deslușiri bune, căci eu eram comandantul lui.

Eu întinsei urechea; el urmă:

— Am pățit o trădare rușinoasă și în contra tuturor legilor de războiu; au tras asupra noastră cu bombe de artilerie! Nouă puțin ne păsà, pentru că ne erà vaporul cuirasat și bombele lor săriau îndărăt ca alunele. Aceasta s'a întâmplat la șase Noemvrie, și la șapte, cum știi, căzù Rahova. Noi încâlzeam vaporul, căci aveam poruncă să împiedecăm asaltul Rahovei, să despresurăm orașul și să tăiem comunicarea cu malul stâng al Dunării.

— Da, am auzit.

— Mâncam liniștiți și noi și echipagiul și ziceam: „Trageți voi, trageți“, când iată ne pomenim cu o ghiulea că sboară pe sus, trece prin punte, ne găurește masa și se afundă în partea

de jos a vaporului unde se și sparge. Până să avem timp să răsufăm și să ne uităm unul la altul, apa intră vâjiind prin crăpătură; într'un minut Podgorița se cufundă și se înneacă, și împreună cu ea se înneacă și mulți inși, scăpând numai câțiva cu viață între cari eram și eu. Trădare să fi fost... ce să fi fost... nu știu..

Imi scosei chipul zâmbind.

— Îți sunt cu atât mai recunoscător pentru istorisirea aceasta, cu cât eu sunt născocitorul ghiulelei. Cetișem descrierea vaporului, înainte de a plecà dela Toulon, și știam că puntea erà de lemn și necuirasată. Atunci am jurat să fac ce voi face să nu vă îndreptați spre Rahova, și am tras de șaizeci și patru de ori cu tunul. Tocmai când am tras pentru a șaizeci și cincea oară s'a cufundat vaporul sub ochii mei, și gurile rele au zis că dumneata l'ai înneacă și nu ghiuleaua mea.

Turcul se uità la mine lung, și când isprăvii îmi dete un pumn în piept, parcă ar fi vrut să mă trântescă la

pământ, și zise niște cuvinte pe limba lui, care păreau că sunt înjurături. Mi-eră greu să mă stăpânesc, să nu râd.

Deoarece aveam prea puțină oaste spre a putea împresura Vidinul, a trebuit să avem răbdare până ce căzu Plevna. După aceea, câteva zile se făcu tăcere adâncă și nu avurăm de fel ce mânca. Intr'o noapte auzim o gălăgie strașnică în apropiere: mă dusei într'acolo să văd ce putea să fie pe la două ceasuri și pe frigul acela mare și dau peste câțiva dorobanți cari se înhămaseră în loc de cai la pârghiile pietrei de moară și se învârtiau împrejur de măcinau porumb.

— Dar ce faceți acolo?

— Ne măcinăm porumb pentru mă-măligă.

— Dar ce, porumb v'a dat să mâncați?

— Apoi ce să dea *Curcanilor*?

Gluma aceasta în asemenea momente te înduioșă.

Nu voi putea uita nici când nop-

țile de iarnă tăcute, în care numai glasul *Muezinului* care își cântă rugăciunile sus pe minaretul din Vidin, răsună limpede și curat până peste Dunăre.

În sfârșit, la 10 Decembrie, primim știrea cea de mult așteptată despre căderea Plevnei și de aci urmă adevăratul marș fantastic al trupelor noastre spre Vidin, pe un viscol cum numai în Rusia și în România se pomeneste, și un frig de douăzeci de grade.

Tot în timpul acela porniră spre Nicopoli prizonierii turci morți de foame, îmbrăcați subțirel, cari presăraseră drumul dela Plevna până la Dunăre cu cadavrele lor. Și când ajunseră în Nicopoli cei zece mii cari mai rămăseseră, nu găsiră deloc pâine până a doua zi.

La nouă Ianuarie împresurăm Vidinul și la douăsprezece dăturăm un asalt ca să strângem și să întărim cercul de fier. Regimentele al 3-lea și al 5-lea de infanterie luară cu asalt re-

duta Smârdan; aceasta a fost una din luptele cele mai crude și mai sângeroase ale războiului. Aici nu mai încăpea crutare. Am găsit în redută patru sute de Turci străpunși de baionete, umflați, culcați la rând, parcă erau secerăți. Priveliștea era îngrozitoare. În aceeași zi începurăm din nou focurile asupra Vidinului și ținură vreme de douăsprezece zile și treisprezece nopți pe un frig de 22—23 de grade. Noi cruțam partea în care se aflau bulgarii și trăgeam tot în cea unde erau Turcii, până ce la optsprezece Ianuarie se ridică spre cer o flacăre uriașe. Dădusem foc unei giamii mari, în care erau închise toate proviziunile de grâu ale armatei. Repede arseră toate casele de pîmprejur. Era o flacăra așa de mare, încât lumina ca ziua până peste Dunăre în Poiana departe de Vidin cu douăzeci și doi de kilometri, astfel încât oamenii săriră de prin paturi și strigară: „Arde Poiana!“ Era un tablou pe care nu-l voi putea uita niciodată: flacăra cea mare lumina zăpada până de-

parte, și oamenii se vedeau toți deslușit, silindu-se neîncetat să stingă focul pentru ca să-l oprească să nu ajungă la locul unde țineau praful de pușcă și care erà aproape de tot și asupra căruia noi trăgeam mereu. Pentru aceasta ne slujirăm de șrapnele care se spărgeau în aer și plouau gloanțe asupra vrăjmașilor. La fiecă detunătură, lumina se făcè mai puternică, flacără în mijlocul flăcărilor și în acelaș timp se auziau țipete sfâșietoare de femei și copii. Când murià o companie, Izzet trimiteà la moarte alta.

Luna domnià peste toate într'o liniște pașnică și poleià ce nu ardeà.

Imi lăasai mateloții să doarmă cu schimbul; eu unul nu mă mai culcasem de douăsprezece zile; eram așa de obosit încât adormisem după ce comandasem: „foc“. Pusesem un om să mă deștepte la trebuință zgâlțâindu-mă. Nu mai erà nici de mâncare multă; niște pesmeți tari ca piatra și o bucată mare de slănină, care trebuia să ajungă la toți oamenii pe mai multe zile.

Atunci ne ajutarăm în felul următor: frecam pesmeții cu slănină și pe urmă îi vâram în zăpadă pe care o frecam cu mâinile ca s'o topim astfel încât parcă se și muiă puțin pesmetul și luă și puțin gust de slănină.

Oamenii mei erau admirabili. Știam eu că puteam să mă bizui pe ei, căci mai fuseseră puși la încercare. Pe când trăgeam din Calafat asupra Vidinului, doi dintre ei încărcău un tun; ridicaseră o ghiulea cu cârlige de fier și tocmai voiau s'o bage în gura tunului când o ghiulea turcească șuerând pe parapet, căzù la un metru și jumătate departe de noi și se învârti ca o sfârlează urlând și sfârșind. Primejdia era foarte mare; dacă l-ar fi atins o singură scântee, tunul ar fi sburat în aer!

— Marine, strigai eu înspăimântat. Și viteazul soldat se repezi fără să stea o clipă la îndoială și acoperi cu trupul său gaura tunului. Peste o clipă bomba izbucni, ne înfășură și pe el și pe noi în flăcări și fum, dar ca prin minune nu-l atinse nici o spărtură. De când

sunt n'am văzūt om cu mai mult sânge rece și am făcut să fie decorat.

Totuș, am mai văzut încă unul tot cu sângele rece, dar cu totul într'alt chip. Erà pe vară, arșița erà mare, și Dunărea curgeà ademenitoare la picioarele noastre. Un soldat din călărași se coborî jos de pe mal, se desbracă și se apucă să-și spele hainele. Turcii încep îndată să tragă la focuri în el, dar știi, o adevărată ploaie de gloanțe. Noi îl strigam să se întoarcă înapoi căci nimeni nu îndrăznià să se scoboare la el unde puteà muri. Parcă erà surd, nici nu întoarse capul; și tocmai ca și cum n'ar fi fost gloanțe ori ca și cum gloanțele nu l-ar fi putut vătămà întru nimic, el își spălă hainele cu nepăsare și apoi le întinse pe iarbă ca să se usuce. Noi iarăș strigarăm să se întoarcă repede. Dar el știți ce făcù? Se aruncă în apă și începù să înoate. Gloanțele șuerau și cădeau în dreapta și în stânga; dar el se puse pe spate și înotă înainte, se scaldă bine, ieși în sfârșit la mal, se îmbracă frumos,

fără grăbire, liniștit și plecă fără să se arate cătuș de puțin fudul de fapt-ai îndrăzneată.

Vidinul arse patru zile și patru nopți. Locuitorii erau prăpădiți din toate punctele de vedere; un neguțător bătrân își luă inima în dinți și se duse la Izzet-Pașa ca din partea populațiunii. Cunoștea pe pașa foarte bine de când eră mic copil, fusese prieten cu tată-său, și se iubiseră mult unul pe altul. Dar când spuse că vine în numele populațiunii desnădăjuite și că cerea predarea cetății, ochii lui Izzet străluciră mai primejdios decât focul.

— Asemenea cerere e o ocară pentru mine și pentru toți, și-mi pare rău că tocmai dumneata care ești prietenul meu, ai luat asupra-ți asemenea sarcină, căci, pentru ca să arăt cum voi primi de aici înainte asemenea cerințe, am să pui să te împuște.

Bătrânul, cu o liniște și supunere turcească, fără să zică un cuvânt de jeluire, stătù lângă un zid unde îl pușeră și așteptà ca soldații așezați la

rând în fața sa să tragă în el. Când fu să comande Izzet: „foc“, toată lumea căzù la picioarele sale și-l rugară cu umilință să-l cruțe și făgăduiră să îndure orice, numai pe bătrân să nu-l omoare. Și numai așa îl iertă Izzet. Dar nu mai fură multă vreme puși la încercare, căci la douăzeci și două Ianuarie sosì vestea de armistițiu și astfel toată garnizoana trebui să se retragă. Izzet se rugă să-i lase numai calul asupra căruia multe priviri rămnițoare căzuseră, căci erà un armăsar arab de o rară frumusețe. Rugăciunea mult viteazului vrăjmaș fu îndeplinită și legăturile se făcură iarăș prietenoase ca mai înainte. Soldații noștri ajutară voioși și cu prietenie pe Turci să stingă focul. Eu intrai într'o cafenea turcească, căci nu mai văzusem până atunci. Oamenii își scoaseră ghetetele, ședeau pe jos pe rogojini de jur împrejur și fumau și beau cafea neagră. Fuì când împresurat de mai mult de cincizeci de Turci, dintre cari mulți vorbeiau bine de tot românește; multă

lume vorbește românește dincolo de Dunăre, până în Balcani și pe alocuirea până la marea Mediterană. Eu spusei că mi-ar plăcea mult să văd casele lor pe dinăuntru. Dar aceasta nu se putea. Nu puteam vedeà nici o femeie, casele erau închise ca niște mici întărituri, și peste tot la ferestrele caturilor de sus erau zăbrele; dar după zăbrele se vedeau scânteind și strălucind ochi frumoși.

MOARTEA VOIVODULUI

Un voivod înțelept și iubitor de popor.—Sultanul și Constantin Brâncoveanu. — Mândrie și supliciu.—Cum a fost decapitat marele voivod. — In fața morții. — Execuția feciorilor Domnești. — O țigancă salvează odrasla domnească jertfindu-și propriul său copil. — Moartea voivodului în închisoarea celor șapte turnuri.

Peste țara muntenească domniã de multã vreme Constantin Brâncoveanu, un voivod înțelept și iubit de popor. Patru feciori mândri îi împodobiau casa și îi înveseliau bătrânețele. Pe vremurile acelea și până în zilele noastre, domniau numai obiceiuri patriarhale. Nu numai Voivodul, ci fiecare boier aveã curte în toatã regula, aveã zilnic o masã de cel puțin șaiszeci și adesea de câte o sutã de persoane, la care mâncau toate rudele până la cele mai scãpãtate, și aveã și o mulțime de robi de cari îngrijiã părintește și grajduri cu cai frumoși și iuți. Feciorii, chiar de ar fi fost de mult însurați și de ar fi avut

copii, tot n'ar fi îndrăznit să șeadă jos să spună vreun cuvânt, până ce nu-i întrebă el.

Un act cu deosebire solemn, erà zilnicul spălat și pieptănat al bărbii lungi și albe, în timpul căruia boierul primià lumea și da cuvântul pe rând fiecărui mosafir, el stând pe divan, iar ceilalți stând în picioare de jur împrejurul odăiei.

Astăzi n'a mai rămas nici urmă din vechea demnitate și strălucire, dar n'a mai rămas urmă nici din nesiguranța în care trăià lumea pe atunci și care făcèa de-și păstrà cineva tot aurul în lăzi și-și aveà toată mobila odăilor alcătuită din covoare, pentru ca să poată ridica tot peste noapte, când pătrundeau Turcii în țară.

Deaceea, nici nu existau monumente, căci întotdeauna toate erau pustiite.

Multora dintre străbunii celor cari trăesc astăzi le-au fost tăiate capetele de Turci, și sunt mulți cari nu sunt așa bătrâni și cari s'au născut în închisoare după ce mai înainte, în ochii mamei lor, fuseseră tăiate capetele taților lor.

„Vin Turcii!“ erà strigătul de groază care sguđuià țara și n'o lăsà niciodată să se liniștească.

Pe dată ce câte un domn domnià preà mult, începea să se urzească intrigi împotriva lui la Constantinopol și erà ridicat fără de veste, sugrumat, înjunghiat ori otrăvit, și altul îi luà locul.

Constantin Brâncoveanu încă de mult ajunsese neplăcut Sultanului pentru că erà înțelept și preà iubit de toți și pentru că adunase și bogății. El pusese de bătuse și monete mari de aur, ceea ce erà un act de neatârnaire.

Se găsiră oameni destui cari să ațâțe mânia Sultanului, printre alți un doctor grec, care slujise multă vreme pe Voivod și care cu prilejul acesta se amozase de fata lui cea frumoasă, Domnița Ruxandra. El avuse chiar îndrăzneala să ceară mâna fetei și fusese refuzat de Voivod cu mândrie și dispreț.

Grecul voià să-și răsbune pentru chipul cu care fusese tratat. Și într'atâta se linguși la Serai, încât câștigă favoa-

rea Sultanului și persecută pe Brâncoveanu cu o viclenie neobosită.

Intr'o dimineață, Voivodul se sculă, își spală fața și-și pieptenă barba cea albă ca zăbada. Pe când ținea încă în mână pieptenul de fildeș, văzù de o dată că palatul îi e împresurat, paznicii dezarmați ori înjunghiați, și în grabă își chemă feciorii: „Sculați! căci au sosit cei cari ne vor moartea“!

El fu luat prins împreună cu soția, fiica lui, feciorii, nepotul și cumnatul său, Vistierul Văcărescu.

Erà înainte de Paște. Fură târîți toți la Constantinopol, aruncați în închiisoarea celor șapte turnuri și ținuți acolo până la August.

Brâncoveanu și Văcărescu erau supuși în toate zilele la cele mai înfricoșate chinuri, că nu voiau să spuie unde și-au ascuns bogățiile, — căci Turcii nu găsiră cât credeau ei că vor găsi, cu toate chinurile cele grozave cari sunt astfel descrise de către un secretar al Voivodului, încât cetindu-le, ți se face părul măciucă pe cap. In sfârșit, Turcii

înțeleseră că nu mai aveau ce dobândi dela dânșii prin silă și îi înștiințară să se pregătească de moarte.

Brâncoveanu adună pe feciorii săi în juru-i și le vorbi astfel:

— Și bunurile și viața ne sunt pierdute. Acum trebuie să îngrijim să nu ne pierdem și sufletele! Fiți bărbați, iubiții mei, și nu vă fie teamă de moarte. Vedeți ce a suferit Christos pentru noi și de ce moarte amară a murit! Rămâneți tari în credință și nu vă clătinați, nici pentru viața noastră, nici pentru lumea toată!

Cei patru tineri frumoși stăteau în fața lui și îi ascultau cuvintele. Pe urmă îi sărutară mâna, și el se uită cu ochi luminoși la ei, mândria vieții lui, dela cari sperase fericirea și pe cari acum îi pregătiă să moară creștinește. Când se uită la cel mai mic, care eră încă copil, ochii i se umplură de lacrimi.

Atunci se auzi sgomot în odaia de alături și intră un Pașă care le porunci să meargă cu dânsul la Sultan.

Sultanul ședeă pe malul Bosforului

într'un chioșc minunat, ce strălucia de aur și de pietre nestimate.

— Brâncovene, zise dânsul, adevărat este că ai vrut să te desfaci de împărăția noastră și să-ți faci țara neatârnată? Spune!... Adevărat este că ai pus de ai bătut monetă din bogățiile tale? Spune, cum ai putut lucră astfel, fără de teamă, parcă n'ai avut stăpân?... Desvino-vățește-te?

— De am domnit bine sau rău, zise Voivodul, aceasta numai Dumnezeu o știe, iar dacă am fost mare pe pământ, uită-te acum ce sunt!

— Brâncovene, măsoară-ți vorbele! Sunteți toți pedepsiți cu moartea; nici unul din neamul tău nu va scăpa cu viață.

— Cum o vrea Dumnezeu! Viața noastră e în mâna ta!

Poporul sta grămădit împrejur, și Brâncoveanu se uită la mulțime cu privirea liniștită. Intre ei recunoscù pe Voivodeasa și pe fiică-sa — pe care Turcii le aduseseră, să fie față la groaz-

nica priveliște — și ochii lui se întunecară,

Un Muezin înaintă, făcù trei plecăciuni și zise:

— Stăpâne, noi avem un obicei, anume că osânditul poate fi iertat, dacă își schimbă legea și se dă la sfânta noastră credință.

— Brâncovene, zise Sultanul, leapădă-te de căineasca ta credință creștinească, și îmbrățișează credința noastră împreună cu fiii tăi, ca să trăiți și să fiți liberi.

— Mai bine să se stingă neamul meu, decât să mă leapăd de sfânta mea credință!

— Atunci pregătiți-vă de moarte! strigă Sultanul încruntându-se.

Și porunci ca să puie mâna întâi pe Văcărescu.

— Fă-te Turc și leapădă-te de stăpânul tău, ca să fii bogat și fericit.

— Un Văcărescu nu-și trădează Vodul și biserica! strigă acesta.

Și-și plecă capul de i-l tăiă.

După aceasta Turcii puseră mâna pe

al treilea fiu al lui Brâncoveanu, un băiat falnic, cu ochii negri plini de foc, cu un păr negru ca pana corbului.

Mustățile abià îi mijiau.

— Leapădă-te de credința ta, zise Sultanul, și te cruț!

— Nu-mi face rușine vorbindu-mi astfel, zise el.

Și îngenunchiă, iar capul lui se rostogoli până dinaintea picioarelor tatălui său.

Acesta oftă din adâncul inimii și zise:

— Doamne! Facă-se voia ta!

Sultanul arătă pe al doilea fiu. Acesta căzù în genunchi în fața tatălui său. Bătrânul îngălbeni de frică ca nu cumva fiul său să slăbească; dar el ridică spre dânsul ochii săi pătrunzători și zise roșindu-se:

— Tată! numai eu ți-am adus necazuri și ți-am turburat viața din pricina inimii mele slabe și sângelui meu iute. Nu pot să mă duc să dorm somnul de veci până ce nu-ți voi sărutà mâna și nu-ți voi cere iertare!

Fața bătrânului se însenină iarăși și blagoslovindu-l îi zise:

— In ceasul acesta orice greșală e izbăvită, fătul meu!.. Du-te la Dumnezeu!

Și tot îngenunchind își întinse și acesta capul spre găde. Cel mai mare dintre cei patru frați, a cărui față voi nicească eră înconjurată de o barbă mare, se uită la cadavrul fratelui său, și-l podidiră lăcrămile.

Sultanul băgă de seamă.

— Leapădă-te, fiul meu, de legea ta; ți-e dragă viața; treci la legea noastră și ai să fii fericit!

Fiul lui Brâncoveanu însă, părù că nici n'ar fi auzit cuvintele lui, ci scoase din haină o icoană, pe care o purtase la inimă.

— Dacă îi e cuiva deaci milă de mine, să trimeată icoana aceasta tinerii mele soții. Ea să-i ajute când i se va apropià ceasul morții.

Vocea îi tremură. Nici o mână nu se ridică ca să apuce giuvaerul. Atunci el

aruncă icoana la pământ și o călcă în picioare zicând:

— Așa, încailea n'are să fie spurcată de voi, păgânilor.

Pe urmă îngenunche, sărută giuvaerul cel sfărâmat și făcù el singur semn călăului să-i taie capul, care, când căzù, stropì cu sânge pe Sultan.

Brâncoveanu oftă adânc și zise:

— Doamne! Facă-se voia Ta!

— Brâncovene zise Sultanul, un singur copil îți mai rămâne, gândește-te bine.

— Brâncoveanu se uită la copilul cel plăpând, își văzù soția leșinată, își văzù fetele plângând cu hohot, dar răs-punse fără șovâire:

— Facă-se voia Domnului!

— Copile, zise Sultanul. Dă-te la legea noastră și vei trăi.

Ochii lui dulci căutară spre tatăl său, parcă ar fi vrut să dobândească dela privirea lui curaj și putere.

— Eu mor bucuros, tată! strigă dânsul cu voceà limpede. Sunt mic într'adevăr, dar sunt din neamul tău!

Și se rostogoli și capul lui.

Atunci i se duse și puterea bătrânului. Căzù în genunchi, trase la sânu-i cadavrele, le mângâiă și le sărută, se jeli, își chemă copiii drăgăstos pe nume, pe urmă se ridică și zise cu glas puternic:

— Mi-ați omorât, păgânilor, patru feciori. Dumnezeu să vă prăpădească iarăș și iarăș! Să vă stingă de pe fața pământului, cum se risipesc norii în fața vântului! Loc să n'aveți unde să fiți îngropați, nici copii să n'aveți să puteți mângâia. Fără odihnă și fără pace să fiți în veci!... Așă să m'audă Domnul!

Atunci Sultanul și oamenii lui se mâniară. Rupseră în bucăți veștmintele cele bogate de pe corpul bătrânului Voivod, și începură să-i jupoaie pielea de pe corp. Nici un țipăt, nici un vaiet nu ieși din gura lui în timpul acestui chin îngrozitor. În sfârșit, își isprăviră opera, umplură pielea cu paie, o puseră într'o suliță, și o tăvăliră prin noroi, strigând:

— Ghiaure, câine de creștin! Iți cunoști tu pielea?

Atunci Brâncoveanu mai ridică încă odată vocea, și zise;

— Carnea mea puteți s'o sfâșiați în bucăți, dar totuș Constantin Brâncoveanu moare ca creștin credincios, părăsit de toți, dar odihnindu-se întru Domnul!

Și zicând aceste cuvinte, eroul își dete sufletul.

Un copilaș, fiul fiului său, de spaimă își ascunsese căpșorul în cutele hainei unei femei. Călăul îl apucă de păr și ținându-l spânzurat în aer, întrebă:

— Să rămâie în viață acesta, ori să meargă și el după ceilalți?

Atunci o țigancă își făcù loc prin mulțime și întinse un băiețaș zicând:

— Stați, că ăsta e nepotul lui Brâncoveanu; copilul ăla e al meu!

Erà doica, care își da propriul ei copil călăului, ca să scape pe cel din urmă al stăpânilor ei. Și se uită fără să-i dea o lacrimă, cum i se jertfi copilul; apoi strânse la sânu-i pe cel scăpat și făcând un jurământ sfânt, fugi cu el. Nevestele nenorociților fură liberate din închi-

soare, de unde și plecară la Veneția. Tocmai târziu se întoarseră în țara lor. Una din fiicele lui Brâncoveanu, Domnița Bălașa, fusese atât de impresionată, încât se retrase de tot din lume și nu mai vru să mai audă de averea care fusese pricina atâtor nenorociri.

Dânsa, din partea ei de moștenire, clădi în București marele spital Brâncovenesc, lângă care se află un ospiciu și o biserică admirabilă ce poartă numele ei: „Domnița Bălașa“.

UMBRA ȘI SĂNTINELA

Regele Carol și lupta dela Grivița. — Santinela și umbra lui Ștefan cel Mare. — Trecutul te cheamă spre amintiri glorioase. — Doi eroi. — E greu războiul. — Stan povestitorul...

Erà o noapte friguroasă, ploioasă și întunecată după lupta dela Grivița.

Regele Carol cu mica lui oștire săvârșise minuni de vitejie. De trei ori năpraznicul foc respinsese pe vânători și dorobanți dela întăriturile Plevnei. Regele sta nemișcat, cu chipul său liniștit, ca sculptat în marmoră, cu ochii săi de vultur, în mijlocul câmpului de bătaie, acolo unde ploaia de gloanțe erà mai deasă și când pentru a treia oară se întoarseră oamenii săi, fiindcă jumătate din ei fusese culcată la pământ, aproape două mii de oameni, îi curseră lacrămile de-a lungul obrazilor, dar cu vocea tunătoare strigă fugarilor: „Unde vă duceți?”.

— Vai, stăpâne! nici unul din noi nu mai trăește, nici unul n'a mai rămas din ceata noastră.

— Cum? nici unul? le strigă regele, tu ești unul și cu cela de colo fac doi, mai iată încă unul, fac trei, patru, cinci, șase, șapte opt, nouă, zece — întoarceți-vă înapoi, trebuie să luați reduta, trebuie! vă zic. Înainte, marș!

Așa strânse pe fugari și îi duse însuș înapoi în ploaia de gloanțe și reduta fu luată. În noaptea ceea, regele ședeà în cortul său și când auzi bubuitul tunurilor pricepù că un nou atac trebuie să fi avut loc și că turcii trebuie să se fi încercat din nou să respingă pe români. Și așa erà. Ingrijat se întrebà regele dacă tânăra și neexperimentata sa armată va putea să țină piept, după lunga și greaua zi, care trecuse, și în care văzuseră atâția de ai lor căzând. Apoi regele se mai gândi că reduta Griviței nu erà încă Plevna și că mai erà încă o câmpie între fort și cetate.

Erà cu inima îngrijorată; somnul ocioasă ochii săi și nici o fărâmitură de pâine nu trecuse peste buzele sale, căci el împărția grija și necazul cu soldații săi. Înaintea cortului său păzià un soldat

tânăr. Inima îi sângeră de durere că nu a putut merge și el în luptă, unde ar fi putut câștiga și el crucea sfântului Gheorghe și Virtutea militară, și acum nu putea să le mai capete, deși nu îi lipsea curajul.

El nu se gândia că ar fi putut și el să cadă mort sau rănit, ceea ce era încă și mai rău. Sute de morți acoperiau câmpul de bătaie, răniții zăceau cu obrazii palizi la pământ și chemau pe Dumnezeu martor, că au luptat vitejește, dar tot în contra zidurilor, pe câtă vreme turcii trăgeau tot în carne vie. Stan însă se gândia numai cum s'ar fi bucurat mireasa când l-ar fi văzut împodobit cu Crucea pe piept. Dar el nu știa că luarea Griviței nu era încă luarea Plevnoi. Oprindu-și suflarea ascultă îngrozitoarele bubuiri, cari răsunau însă tot din redută și cari nici nu se apropiau, nici nu se depărtau. El știa tot atât de bine ca și regele, că dacă turcii vor reuși să pătrundă zidul, cortul regelui era prea aproape și ar fi fost imposibil să-l apere împotriva lor.

Dar nu voiã sã se întoarceã învins acasã, țineã la vechea vorbã; pe scut sau cu scutul. Deodatã auzi Stan un pas greoi care se apropiã, și o vedere miraculoasã apãrù înaintea lui.

Erã un bãrbat îmbrãcat într'o uniformã, cum nu-și amintiã Stan sã o fi vãzut vreodatã. Nu erã nici ruseascã, nici cãzãceascã, nici cerchezã, se compuneã dintr'o tunicã albastrã cu trese de aur, pantaloni roșii și cisme galbene. Mai aveã și o armãturã curioasã, nici spadã, nici sabie. Stan nu știã cine erã viteazul bãrbat care îi stãtea în fațã, și îngrozit îi puse baioneta în piept strigãnd:

— Cine-i? Stai!

— Român, rãspunse strãinul cu vocea tunãtoare.

— Parola, știi parola?

— O știu.

— România! zise soldatul.

Ștefan cel Mare! rãspunse minunatul musafir.

Atunci Stan se dete într'o parte și fãrã sã vrea prezintã arma, iar strãinul ri-

dică puțin mâna la chipiu, ca și cum nu ar fi fost învățat să fie salutat astfel.

— E deștept domnitorul? întrebă străinul, pășind către cort.

— E deștept! Măria ta!

— De ce mă numești *Măria ta*? întrebă celalt, mă cunoști?

— Eu, bolborisî soldatul, nu știu, te cunosc cum îmi cunosc cartea cu rugăciuni, cum cunosc icoana din perete și crucea din biserică. Aș putea să jur că ești Ștefan ce Mare!

Atunci străinul puse mâna pe umărul tânărului și îi spuse: știam că ai să mă recunoști.

Soldatul tremură de bucurie când se simți atins de marele erou, îi eră parcă i-ar fi curs foc prin vine, îi se părû că de acum încolo aveà să săvârșească minuni de vitejie, căci se simțià binecuvântat și sfințit prin atingerea aceasta. Celalt vorbi:

— Am venit să vă duc la izbândă, de câte ori ai să mă vezi în luptă lângă regele tău, să știi că n'are să i se întâmple nimic și că aveți să învingeți. Cu vor-

bele acestea dispărù Ștefan cel Mare în cortul regelui.

Înaintea ochilor lui Stan începù să reînvie trecutul. Toate cele cinzeci de lupte ale lui Ștefan cel Mare îi veniră în minte, și în mai toate acele lupte ieșise biruitor. Apoi își mai aduse aminte de cele patruzeci de biserici pe cari le clădise acesta, pentru fiecare izbândă, una.

Deaceea erà venerat ca un sfânt marele Ștefan, cu brațul de oțel, cu inima de fier și credința nestrămutată în Dumnezeu.

Stan se gândi la noaptea aceea în care turcii împinseră pe Ștefan până sub zidurile cetății Neamțului, și acesta bătut și sângerând din nenumăratele sale răni, bătù la poarta castelului; atunci veni mama sa și-l întrebă:

— Cine ești tu străine, care bați la poarta castelului fiului meu?

— Eu sunt mamă, deschide, sunt bătut, rănilile mă dor, deschide mamă! Turcii mă împresor.

— Cine ești tu străine, că îndrăznești

să vorbești în numele și cu vocea fiului meu?

Fiul meu e departe, și niciodată nu s'a întors bătut până azi. Acum e pe câmpul de luptă și înspăimântă pe dușmani, și dacă totuș spre rușinea mea tu ești Ștefan, află apoi că bătut nu intri aici.

Atunci Ștefan apropie goarna de buze, strânse oastea sa împrăștiată și gonì pe dușmani din țară peste Dunăre, și intră apoi glorios în castelul său și primit cu lacrimi de bucurie de mama sa.

Așa știà mama lui Ștefan să-și iubească țara.

Odată, pe când Ștefan căută adăpost prin munți, și credeà că va trebui să moară de oboseală în drum, găsi un adăpost la o femeie frumoasă ca în poveste. Abià se întinse pe pat și doborât de oboseală adormì. La revărsatul zorilor femeia venì de îl deșteptă și Ștefan văzù pe cei nouă fii ai gazdei sale apropiindu-se cu o grămadă mare de oameni. Peste noapte ea îi trimisese să strângă

domnitorului o armată, și cu ceata asta Ștefan câștigă o victorie după alta, până ce turcii fură goniți din țară și Ștefan încheie alianță cu Papa, să apere creștinătatea împotriva turcilor. Ștefan cu mica sa oaste săvârșise minuni de vitejie opunând piept hordelor turcești. La toate acestea se gândi Stan, și când se schimbă garda și Stan văzù că Ștefan nu ieșise încă din cort, se întristă foarte că trebuie să plece. Soldații îl întrebară ce se întâmplase și Stan le spuse încet: Ștefan cel Mare e aici. Atunci ei îl priviră mirați, gândind că spaima de peste zi și frica de peste noapte îl înnebuniseră. El însă le spuse că dacă nu-l cred, are să se încredințeze văzând pe Ștefan în luptă, căci acesta venise să apere pe Rege și țara lui. Atunci soldații făcură semnul crucii gândind că poate Stan a vorbit adevărul; oare nu vorbește și sfânta scriptură de minuni încă și mai mari ca aceasta?

Când la cântatul cocoșului veni o ștafetă să anunțe că atacul de pe redută s'a terminat, găsi pe regele adormit cu ca-

pul în palme, și când se deșteptă se uită primprejur și întrebă dacă n'a fost nimeni peste noapte în cortul său.

— Nimeni, răspunseră toți cei întrebați.

— Totuș am văzut... zise regele, dar totdeodată gândiră că poate visase numai că Ștefan cel Mare fusese la dânsul, și i-ar fi prezis izbânda, și că ar fi vorbit cu el multă vreme de modul cum să ducă mica sa trupă la victorie.

Regele ar fi putut să jure că a vorbit cu marele erou, gândind însă că poate a fost numai un vis care i-a fost trimis de Dumnezeu, în vreme de pericol, spre mângâere și oțelire, preferi să tacă. A doua zi de dimineață Stan văzù pe Ștefan, îmbrăcat în uniforma ceea care îi păruse lui atât de curioasă, stând lângă rege și privind câmpul de luptă. Și când gloanțele se îndreptau bubuind și vâjâind în spre ei, Ștefan ridică doar mâna și schimbă mersul, îndreptându-le spre altă parte, apărând astfel pe domnitor, pentru a căruia glorie venise.

Soldații vorbeau că regele Carol prea

se expune ploaiei de gloanțe, ceea ce nu se cuvine unui conducător de armată, dacă acesta voiă ca armata sa să învingă. Dar Stan știă că nu eră nici un pericol, văzuse cum Ștefan cel Mare apăra cu mâna sa pe rege, și el știă că chiar în ploaia cea mai deasă de gloanțe, regele va rămâne neatins.

Intr'o noapte friguroasă, în care plouă cu fulgi de zăpadă, Ștefan apărură din nou în fața lui Stan. Acesta prezintă arma și Ștefan îi zise zâmbind:

— Mâine va aveà loc un asalt cu care generalul dușman vrea să surprindă pe rege, dar o să fie zadarnică încercarea. Fii liniștit, ție nu ți se va întâmpla nimic, eu sunt aici și voi nu veți fi bătuți.

Ziua următoare avură loc atacul și Stan știă, deși îl lovise un glonte și alte trei îi găuriseră chipiul, că nici o nenorocire nu se va întâmpla, căci iarăș văzuse pe Ștefan în luptă. În noaptea de zece Decembrie Ștefan păși în fața lui Osman Pașa și îi zise: nu poți să te mai susții, mâine vei încercà un atac și vei fi prins, Plevna trebuie să cadă, ai apărat-o vi-

tejește, deaceea vei fi și tratat ca un viteaz. Noi doi însă închciem azi socotelile noastre, ceeace eu nu am putut duce la sfârșit fiindcă moartea mă răpî mai înainte de a-mi fi realizat planurile mele, azi, după sute de ani, Regele Carol duce la sfârșit. Si într'adevăr la zece Decembrie căzù Plevna și Regele Carol ieși înaintea rănitului Osman și-l felicită pentru vitejiile sale și pentru destoinicia cu care apăruse cetatea, mai mult încă decât ar fi crezut cineva.

Dacă Ștefan n'ar fi venit în ajutorul românilor, apoi toți ar fi pierit în mizerie, nici rușii, nici turcii, nici românii nu ar fi scăpat cu viață, căci începù un vifor cum numai prin ținuturile acelea poate fi: un ger căruia nici omul, nici animalele nu-i pot rezistà, douăzeci de grade sub zero. Dunărea înghețată astfel, că numai puteà nici o bucățică de pâine să treacă peste dânsa.

Regele părăsi Plevna pentru a întreprinde cea mai îngrozitoare călărie din viața sa. Dar iar văzù Stan pe Ștefan cel Mare lângă rege, și iar îi pieri orice

teamă. Tot drumul dela Plevna până la Nicopole, pe lângă Dunăre, erà acoperit cu cadavre amice și inamice, mai multe însă din partea turcilor cari, părăsiră Plevna aproape morți de foame. Cadavrele zăceau în zăpadă, stăteau sau ședeau aplecate de pietre și pomi, înghețate într'atâta încât nici să cadă nu puteau.

Un grup fù găsit, care făcuse roată în jurul unui foc să se mai încălzească, toți erau morți. Calul Regelui Carol necheză și-i mușcă zăbrelele îngrozit și el de mulțimea cadavrelor peste cari călcă într'una. Cârduri de ciori sburau încontinuu pe aci, găsind hrană în belșug.

Erà îngrozitor aspectul acesta.

În fine Nicopole fu ajuns, captivii turci zăceau prin șanțurile cetății cerând pâine. Ghiața care acoperiă Dunărea erà prea îngrozitoare și nimeni nu îndrăzniă să o treacă. Aproape toți erau să moară de foame. Stan însă care venise și el cu regele, văzù în noaptea aceea pe Ștefan cel Mare însuș ținând pază înaintea locuinței regelui. Il văzù

umblând printre soldați insuflând speranță și curaj celor slabi, și când veni dimineața, toți trăiau încă, scăpați fiind din ghiarele morții, de către marele erou.

Regele într'o barcă mică trecu Dunărea. În orice moment micul vaporeș era amenințat să fie dat la fund de sloiurile de ghiață cari îl loviau mereu. Și iar văzù Stan, care stătea pe țărm, un om de statură înaltă care mergea înaintea bărcii pe sloiuri și barca păria că ascultă de ordinele sale, până ce puse pe rege pe pământul României și-l scăpă de orice pericol. După aceea mai ajută de a duce bieților soldați pâine în astfel de vaporeșe, așa că îngrozitorul strigăt de foame încetă, apoi Stan nu-l mai văzù.

Fu silit să se culce în pat și să-și caute de picioarele sale degerate. Foarte mulți își pierduseră picioarele în lupta aceia. Stan însă scăpă grație unei bune îngrijiri și veșnic purtă amintirea celui pe care-l văzuse. Știa că ai lui nu vor pieri atâta timp cât Ștefan îi va ocroti cu brațul său de fier.

El ştia că regele va duce poporul său la fericire, fiindcă văzuse pe cel mai mare erou pe care îl posedase țara, ajutându-l.

Regele Carol făcù tot ca și Ștefan, zidi biserici frumoase în toată țara, deaceea îi și aiută Dumnezeu.

Și când după luni de zile trupele intrară în București, încă odată văzù Stan pe Ștefan cel Mare, ca o umbră, călărind pe lângă rege și un altul îi ieși înainte, acesta erà Mihai-Viteazul, care salutà pe tovarășul său de glorie.

Stan purtà steagul, pieptul său erà împodobit cu crucea Sf. Gheorghe și Virtutea Militară și mâna sa tremurà de bucurie, când recunoscù pe eroi și bucuros i-ar fi arătat și celorlalți, dar aceștia nu vedeau nimic și la vorbele lui ziceau că nu e încă tocmai sănătos la cap. El însă ziceà că n'a pierdut decât trei degete dela picior și asta n'are nimic de-a face cu capul.

Cât trăește Stan se gândește la acea noapte dela Grivița în care a strigat: Cine-i? stai! și povestește întâmplarea

copiilor și prietenilor săi când șed în după-amezile sărbătorilor la umbra pomilor. Atunci cei mari zic: „ce bine știe să povestească!“ și nu-i cred nici o vorbă din câte spune, dar copiii cred și se bucură, gândindu-se că țara lor trebuie să ajungă mare și puternică, fiindcă eroii trecutului o sprijinesc și ajută vădit pe regele lor.

RĂSBUNAREA LUI PATRU DEGETE

O petrecere la o moșie îndepărtată. — Joc și veselie.—Dușmanul din pivniță. — Măriuca retează patru degete dintr'o lovitură. — O răpire romantică.—In palatul lui Ghirai.— Fuga și urmărirea fecioarei. — Grecul cel viclean.—Cununie și măcel. — Răsbunarea poporului și nunta domnească.

Erà Crăciunul. O seamă de fete se strânseră la Măriuca, într'o căsuță singuratică, la țară.

Măriuca rămăsese acasă cu prietenele ei, căci părinții plecaseră cu sania la o moșie depărtată, unde aveau să stea mai multe zile și deaceea fetele lăsate în voia lor erau foarte vesele. Vedeai căpușoare oacheșe și chiar bălaie, ochi negri sau căprui, dar nici una nu erà așa de frumoasă ca Măriuca noastră, care aveà părul negru ca pana corbului, ochii verzi ca marea, gene răsfrânte și lungi ca niște aripi, umbrindu-i jumătate chipul, niște sprincene încondeiate, trase îndrăzneț ca

două arcuri, și gropițe ucigașe în obrazul ca persica și în bărbie, gura nu prea mică, dar rumenă și dinți — o minune, gâtul subțirel și umeri frumoși, dar nălțuță — într'un cuvânt eră frumoasă și cu vino încoace.

Și nu pe unul dintre flăcăi îl scoase ea din minți și se dusese pomina de frumusețea ei, chiar peste hotare, până la Tătari, cari se oploșiseră nu departe dincolo de Prut, și băgau groază în Moldova toată, căci duceau cu ei sculele, pârjoliau ce nu puteau prădă, puneau podvodă grea pe unde treceau, dar mai cu seamă erau vestiți că fură fete frumoase. De-o bucată de vreme nu se mai pomeniă nimic de ei, și de aceea părinții Măriucăi au plecat fără grijă, lăsând fetele singurele acasă. Ei știau doar că au să petreacă mai bine singure și Măriuca nu-și găsiă pereche când eră vorba să facă lumea să râdă. Eră chiar vestită pentru aceasta și fetele erau nespuse de bucuroase de zilele ce le vor petrece împreună. Repede văzură că nu s'au fost înșelat, și

veselia nu mai se sfârșià. Se alungară prin zăpadă, se deteră cu sania pe dâmbul din apropiere, alergară prin casă și născociră tot soiul de jocuri: schimbau straie de tot felul și cântau și jucau, căci Măriuca știà multe cântece de joc și nu se mai săturà de danț.

Dar căzuse zăpada cu nemiluita, așa că nu mai puteau răsbate nici până în prispă, pe de o parte fiind prea greu să înnoți prin troian, pe de alta de frica lupilor cari, pe acele vremuri, veniau până în sat. Merinde aveau din belșug în casă, așa că fetele se simțiau tot așa de bine ca și înainte, ba încă le plăcea că sunt înzăpedite și pot stà nopțile scânteietoare, cu lună, împrejurul căminului vechiu, ca să se odihnească înfierbântate de joc, lângă un pahar cu vin fiert și o felie de cozonac dulce, să spună cele mai înfricoșate povești, așa de înfricoșate încât se uitau în toate părțile și cu tot vinul fiert, le treceau fiori reci prin spate. Măriuca erà neîntrecută la povești, și bine înțeles, toate i se întâmplaseră ei, sau

unei prietene bune care nu minția niciodată, sau bunichii, sau unei prietene bune a acesteia, în sfârșit tot unor oameni vrednici de credință, cari își păstrau sângele rece și nu știau ce e frica.

— „Dar ție“, întrebă o copilă bălaie care se făcuse palidă — „ție nu ți-e frică?“.

— „Mie?“ râse Măriuca, „poate să-mi fie și mie frică, însă până acum nu mi s'a întâmplat așa ceva, căci stațiile nu fac rău nimănui. Dar, dacă ar fi tâlhari în carne și în oase, nu știu zău ce a-și face, că până acum n'am avut de lucru cu ei“. Abia rostise cuvintele acestea, și se făcù deodată foarte serioasă, puse degetul la gură și arătă în jos. Dedesubt erà pivnița, căci ele ședeau în rândul de jos, aproape de bucătărie, de unde mirosul cozonacilor le făgăduia noui desfătări. Toate fetele își aplecară capetele și îngălbenindu-se auziră la picioarele lor un râcâit ce se făcèa tot mai deslușit.

Măriuca luă o hotărîre repede și fugi

afară urmată de toate prietenele ei, cari văzură cu groază că în loc să strige ajutor sau să fugă în rândul de sus, ea liniștită și cu sânge rece, apucă o secure foarte mare ce se află reze-mată în colțul tinzii, pentru tăiat lem-ne, și se întoarse în odaia în care au-ziseră sgomotul acela ciudat.

„Ce vrei să faci?“ șoptiră fetele cari o înconjurară ca un stol de porumbei“.

„Nu știu încă, dar vreau să mă a-păr, pe mine și pe voi!“ Fetele se ui-tară, pline de admirație și de uimire, în ochii ei frumoși în cari scăpără o scânteiere ciudată, pe când sprincenele mândre se încruntau. „Lăsați-mi mâi-nile libere, și dați-vă la o parte, ca să pot ridică securea“.

Ea șoptise aceste cuvinte repede, căci deodată o scândură se ridică, fu dată la oparte și o mână se ivi pe mar-ginea deschizăturii. Măriuca se repezi atunci și-i reteză patru degete dintr'o lovitură.

O scurtă scrâșnire, o clipă de șovă-ială, apoi sgomotul unei căderi, vorbe

schimbate în grabă și pe urmă pași cari răsunau înnăbușiți în zăpadă.

— „Mare minune“, zise Măriuca cu atâta liniște, ca și cum nu s'ar fi întâmpnat nimic, „dar unde or fi câinii noștri?“ Apoi aținti urechea cu mai multă băgare de seamă, dar nici un câine nu lătră.

— „Fiarele! i-au otrăvit“. Ea aruncă securea, și bătù în palme; cât a-i clipi răsăriră mai multe capete în ușe, ea arată degetele de pe podele, și sângele împrăștiat, precum și gaura ce trebuia astupată, și zise: „De bună seamă câinii noștri au fost otrăviți, trebuie să veghiați pe rând noaptea asta, vă las aici vin fiert și pâine, dar să nu închideți ochii, căci, dacă nu mă înșel, au fost Tătari; curățiți aici, noi ne ducem în iatac și nu ne mai scoborîm de acolo“.

Vorba ei erà scurtă și hotărîtă, oamenii pe cari îi strigase, păreau mult mai speriați decât dânsa și se apucară cu mâinile de cap când pricepură ce faptă de viteaz săvârșise tânăra lor

stăpână. Ei cotrobăiră pivnița, cu torțe în mână, găsiră însă numai fereastra spartă și un lac de sânge; cel ce pierduse cele patru degete sângerase din belșug. De bună seamă că-i pierise cheful să mai vie pe aici, își ziseră oamenii pe când făcură curat și bătură la loc scândura pentru ca aroma căldurii să nu iasă din odaie până după sărbători. Ei căutară câinii și îi găsiră în adevăr morți, otrăviți; cercetară ograda până la poartă, peste care sărise tâlharii, urmele de sânge se vedeau foarte desluse în zăpadă, și ar fi putut să-i urmărească, dar aceștia o luaseră repede la goană și parcă intraseră în pământ, deși bătea luna pe câmpia ninsă.

Din noaptea aceea veselia parcă se cam stricase, fetele se cam temeau de odaia cu pricină, parcă ar fi fost necurată, nici nu mai puteau să joace acolo, rămaseră dar sus, așteptând cu oarecare nerăbdare reîntoarcerea părinților. Tatăl Măriucăi se bucură când auzi ce suflet bărbătesc are singura lui copilă și zise, oftând: „Ce pă-

cat, că fata asta n'a fost să fie băiat!" Măriuca oftă și ea. Ce n'ar fi dat ea să fi fost băiat și nu aveà nici o bucurie când se gândià că odată va trebui să părăsească vatra părintească și să se ducă după un om străin. Ea se despărți cu părere de rău de prietenele ei și le rugă să mai vină și altădată, că n'au de ce ocolì casa lor, deoarece le-a dovedit ea cum știe la nevoie să se poarte cu stafiile vii! Zicând acestea râse și își arătă gropițele în obraz și șiragul de dinți strălucitori, și plecară prietenele ei cu săniile și în gândul lor erau bucuroase totuș că nu mai stau în casa cea primejdioasă, unde ies mâini din podele. În visul și amintirile lor mâna creșteà tot mai mare pe urmă se făcură două mâini, și pe urmă erà o ceată de tâlhari cari se ascunsese în pivniță și astfel merse mai departe povestea, iar acum se spuneà că a fost chiar Ghirai, căpetenia Tătarilor, care s'a jurat să pună mâna pe frumoasa Măriuca. Dânsa auzì acestea și râse.

„Dar pe Măriuca n'a pus el încă mâna”
zise ea.

Iarna trecuse, primăvara erà în toiul strălucirii ei, și tineretul se bucurà de flori și de făgăduelile culesului, dar bucuria nu ținù mult, căci curând se auziră din toate părțile vești despre năvala Tătarilor și de tâlhării și prădăciuni înfricoșate. Fetele mari, oricât de inimoase erau, nu mai făceau un pas afară din grădinile lor. Chiar și Măriuca rămâneà pe acasă, deoarece părinții ei îi duceau grija.

Pe câmp pâinea și poamele începură să se coacă, Măriuca stà pe scară în vișin să culeagă câteva coșuri pline pentru dulceață, căci se mănâncă în România multă dulceață; când ceri apă — totdeauna ți se slujește și o linguriță cu dulceață pentru ca apa să-ți cadă mai bine. Măriuca în haină albă pe scara ei între vișinele rumene erà așa de frumoasă încât nu-i de mirare că mândrul călăreț ce treceà pe acolo își oprì calul și rugă pe frumoasa fată

să-i astâmpere setea grozavă pe drumul cel lung.

— „Intinde-mi căciula ca să ți-o umplu“, strigă Măriuca prietenoasă; omul însă întinse cu mâna stângă căciula și înaintă o leacă într'o parte, și pe când copila puneà vișinele, repede și sigur își încolăci el dreapta în jurul mijlocelului subțire, și mai înainte ca să poată scoate un strigăt ori să își dea seama de ce se întâmplă cu ea, se văzù așezată pe șea în fața călărețului, care îi astupase gura cu căciula, iar calul o luă la goană de-i scăpărau copitele. Goniră așa mereu și într'una, și Măriuca începù dela o vreme să se uite în jurul ei, căci un singur gând o munciă, cum ar face adică să scape. El însă zise, scrâșnind:

„Astăzi ai să-mi plătești tu mie cele patru degete, frumoasa mea fetiță, eu te-am văzut pe tine mai bine ca tu pe mine; tu recunoști numai mâna mea când ți-o arăt, dar eu ți-am văzut fața când mi-ai retezat degetele, a venit

acum ceasul de răsplată, și crud are să fie pentru tine ceasul acela!“

Măriuca își zise în gând că până ce nu ești mort, mai ai încă zile și câtă vreme ai zile poți să te aperi și să găsești mijloace de scăpare și deci nu trebuie niciodată să te lași în voia sorții.

Mai întâi de toate nici nu eră aceasta soarta ei, căci o țigancă îi cetise în palmă că va scăpa teafără de trei mari primejdii, înainte de a se mărită după un bărbat vrednic care o va iubi și cu care va aveà foarte mulți copii. Așa dară dăduse acum peste a doua primejdie, și vorba eră numai să nu-și piardă capul, să ia seama la drum și să nu treacă cu vederea orice prilej de scăpare. Slabă nădejde însă! Mai cu seamă după ce Prutul care venià foarte mare, fù trecut înnot, iar goana și de cealaltă parte nu mai contenì.

În curând ajunseră în Țara Tătarească, și Măriuca se gândià cât de părăsită are să fie ea acolo în mâinile înfricoșatului chan. El nu vorbi cu ea

mai deloc, ci numai cu calul său pe care-l îndemnă să sboare mai repede câtă vreme se ştiă în țară dușmană și căruia-i îngădui acuma un mers mai potrivit.

Măriuca socotiă în mintea ei puterea bărbatului care cu mâna ciungă o țineă așa de strâns ca într'un clește, căci încercase odată să se desfacă ușor, dar unde eră chip să facă o mișcare! La o încercare ca aceasta el zâmbi doar tăcut și o strânse cevă mai tare către sine, așa că ea nu mai puteă să aibă nici o îndoială că e cu totul în puterea lui.

În sfârșit sosiră în tabăra Tătarilor. Ghirai sări de pe cal și ajută Mariucăi ce păreă că nu mai poate stă în picioare și înțepenise din pricina șederii de-a curmezișul pe șea. El îi arătă iarăș mâna ciuntită și râse, lăsând să se vadă dinții cari îi străluceau ca niște colți de lup sub mustățile lungi.

Pe urmă o închise într'o colibă scundă, și în fața colibei porunci unei babe

să facă un foc mare, pe care oamenii îl hrăniau mereu, până ce flacăra se ridică mai sus de acoperișul casei, și zise femeii să atârne deasupra căldarea. Apoi încălecă pe un alt cal și plecă de acolo în altă parte, căci un om cu fața cam îngrijată îi adusese o veste pe care el însă o ascultă nepăsător, ca și când n'ar avea nici habar. Dar bătrâna femeie, care păziă focul, și-l ațâța mereu, aruncă din când în când căutături pline de milă la frumoasa fată, și tot mai des se uită la ea, iar când oamenii veniau cu lemnele, atunci întorcea fața în altă parte și mormăia un cântec încetșor ca pentru sine. La urmă Măriuca băgă de seamă cântecul acesta ciudat și numai decăt se încredință că eră pe moldovenește, și că pricepe cuvintele, cari erau următoarele:

Nu dormi în noaptea asta
Sări îndată pe fereastră,
Te pândește neagra soartă
Fugi copilo, vei fi moartă!
Răsbunarea acestui crai
Este crudă, nu uită, sai...

Măriuca se făcù că n'a auzit nimic; dar când oamenii se depărtaseră bine, ca să aducă iar lemne din pădure, sări deodată pe fereastră, pe care o închise după dânsa, și fugi cât o iertau picioarele, până ce ajunse la Prut. Apele acestuia erau mai mari și mai tulburate ca înainte, și vâjâiau umflăte de ploi. Dar nu mai erà vreme de stat la îndoială, și Măriuca erà mai bucuroasă să se înnece în valuri, decât să se mărite cu acel om înfricoșat și să fie pe urmă arsă de vie.

De frică se aruncă în valuri. Plutì multă vreme pe întinsul apelor fără să se înnece. Erà puterea dumnezeiască, care o protejeà. Ajunse la mal numai cu o jumătate de leghe mai jos, dar acesta îi zori și mai mult fuga, și fără să mai stea la gânduri o luă la goană înspre locul ce și-l însemnase în minte. Adeseori se oprià ca să-și tragă suflul, căci înnotul îi tăiasse puterile și respirația, și nu avusese destul răgaz să se odihnească; deocamdată scopul de căpetenie erà să ajungă în pădurea din

apropiere. Abià intrase acolo, când văzù cai venind în goană peste câmp și mai mulți călăreți cari se risipiră în toate părțile.

Nu degeaba se urcase ea de atâtea ori prin copaci; ca o pisică se cățără în cel dintâiu copac și se ascunse acolo. Erà și vremea, căci pe loc veniră sub copac călăreți, cari vorbeau în limba lor tătărească despre fuga ei pe mal, deoarece căutau mereu pe jos. Măriuca însă dela râu încoace alergase prin iarba uscată și mărunță ca să nu i se cunoască pașii, și puneà ades piciorul în urmele de copite de cal, astfel că pasul ei ușor abià se mai puteà ghici, iar în frunziș se pierdù cu totul. Oamenii mai căutară o clipă, pe urmă se depărtară dând din cap. Se păreà că-și dau cu socoteala cum că Măriuca a trebuit să se prăpădească în valuri, deoarece porniră repede înapoi spre Prut și începură să cerceteze pe malul lui în josul apei. Măriuca rămase în pomul ei până ce se depărtară binișor; pe urmă însă pornì mai departe, alergând

cât putea să alerge de iute. Era greu, pe jos, obosită și flămândă să alerge ca un cal puternic, dar bunul Dumnezeu care o ajutase până aici, îi ajută și mai departe. De câteori simțea că puterile o părăsesc, ea făcea semnul crucii, și atunci se însuflețea din nou și picioarele, cari lăsau acum urme de sânge, o purtau ca în sbor mai departe. În sfârșit, abiă-abiă pe înnoptate începù să cunoască locurile și zări dintr' un sat vecin. Acolo căzù ea sfârșită pe pragul unei case, și oamenii cari toată ziua ajutaseră pe părinții desnădăjduiți s'o caute, erau neșpus de fericiți, dar se cruciră de spaimă când o văzură în ce stare se află. Femeia o culcă în pat și-i obloji picioarele, îi dete să bea. căci Măriuca nu mai putea să miște buzele de sete, iar bărbatul porni în grabă la părinții fetei ca să le aducă vestea cea bună.

Căci sărmanii oameni erau cu totul desnădăjduiți și credeau că odorul lor e pierdut pentru totdeauna. Din tabăra tătarească nimenea nu s'a mai întors.

Și nu puteau să-și închipuie alta, decât că o răpise tâlharii: cum? nici ei nu știau. Când o văzură pe sărmana lor copilă așa de prăpădită, nici n'o lăsară să le povestească nimic. Dar Măriuca începù să aibă în curând așa de mare ferbințeală, încât mereu povestià de focul în care erà să fie arsă de vie, de baba cea bună care o scăpase cu cântecul ei, așa că părinții încetul cu încetul înțeleseră pe deplin unde fusese; mai mult se îngroziră însă de Prut, pe care ea îl trecuse înnot, căci povestea cu focul credeau că e mai mult o aiurare din pricina frigurilor, până ce Măriuca își mai veni în fire și putù să le povestească pe larg și limpede tot ce se întâmplase cu dânsa. De aici înainte pentru nimic în lume n'ar mai fi ieșit ea din casă și nici singurică nu mai voià să stea, căci ea aveà credința că înfricoșatul Ghirai va mai veni încă-odată și se va răsbună.

Trecură doi ani. Se svonià că Tătarii din ziua aceea au fost bătuți de mai multe ori și s'au retras departe în văile

Crâmului. Mănucai îi mai venise inima la loc, dar stătea tot ascunsă în casă, și nici la biserică nu mai voia să meargă. Ea spunea că poate să se roage și acasă. Veniră însă pețitori de toată mâna cari doriau s'o ceară de nevastă, căci frumusețea ei nu scăzuse, dimpotrivă parcă creștea pe zi ce merge.

Tatăl ei îi spuse într'o zi că a venit un negustor grec, foarte bogat, care-i cere mâna. E un bărbat foarte frumos, și de bună seamă, are să-i placă și ei.

Măriuca intră în odaie și văzù un bărbat înalt cu o barbă mare, dar ochii lui aveau o căutătură așa de ciudată, parcă-l mai văzuse odată. Și un fior de groază o cuprinse când omul se închină adânc în fața ei, fără să scoată la iveală mâna ce-o ținea ascunsă în haină. Ea grăi ceva cu dânsul, foarte sfioasă și în silă, și după plecarea lui, Măriuca începù să roage cu lacrimi pe părinți să n'o dea după acest om, căci nu-l poate vedea în ochi. Părinții spuseră că iubirea vine cu vremea, și când

văzù că ea nu vrea să înțeleagă nici în ruptul capului, tatăl ei îi mărturisì că n'are încotro deoarece-i cu totul în mâna acestui om, căruia-i datorește tot ce are în casă și pe câmp, și că grecul numai așa s'a învoit să nu-l scoată la mezat, dacă-i va dà pe fiică-sa în căsătorie. Cu multe lacrimi și suspinuri trebuì sârmana Măriuca să se hotărască să-și dea cuvântul. El nu mai venì, ci zise că se va întoarce în ziua nunții, când vrea să aducă darurile miresei.

Măriuca plânse și erà nemângâiată, și frumusețea ei se veștejià, căci sârmana copilă slăbise toată de groaza omului pe care nu-l cunoștea de fel și care pusese mâna pe ea într'un chip așa de necinstit. Pe urmă un glas din năuntru parcă-i spuneà că nu e lucru curat cu omul acela, ochii aceia și mâna rămâneà în haină și nu ieșià la iveală nicicum, toate acestea dau mult de bănuìt. În ziua următoare trebuìa să fie nunta, căci trecuse patru săptămâni și pe ziua următoare trimisese mirele vorbă, că va venì adică de-adreptul la

poarta bisericii. Măriuca se rugase mereu-mereu, și ceru ajutor dela Dumnezeu. Și din spre zori adormi. Atunci avu un vis minunat. Ea văzù pe grec deodată fără barbă, parcă și-o luase cu mâna, și se încredință cu groază că erà într'adevăr Ghirai, care venise acolo schimbat astfel, anume pentru ca să-și poată ajunge planul răsbunării: ea văzù mâna ce-o țineà el ascunsă și pe care o scoase din haină când trebui să-și facă cruce în fața altarului, unde se făcèa că stà alături de ea, și cu un țipăt se deșteptă. Liniștită, se lăsă să fie îmbrăcată ca mireasă, și mama ei încercà să-i deà puțin curaj, căci erà așa de tristă și îngălbenită de groază, parcă s'ar fi dus la moarte. Mama erà foarte nenorocită că fata lor se jertfià pentru ei. Măriuca însă trase la o parte pe bătrâna ei mancă și o trimise în partea locului ca să vorbească cu oamenii, lucru pe care aceasta l-aduse numai decât la îndeplinire: căci la poarta bisericii găsi pe toți tinerii dintre cunoștințele ei stând înarmați, și ei

înaintă cu pas hotărît, când văzù că toți prietenii lor vin grămadă și închid drumul spre biserică în așa fel, încât nici un șoricel n'ar mai fi avut chip să treacă. Când își văzù mirele, erà cât p'aici să-i vie amețeală, căci îl văzù acum aidoma ca în vis, parcă și-ar fi scos barba care de bună seamă erà pusă, și recunoscù foarte bine ochii; se uità neconținut la mâna dreaptă pe care el o ținea ascunsă în haină. Așezată la stânga lui, păși ea înaintea altarului. Când însă o întrebă dacă ar vrea să trăiască împreună, ea strigă cât putù: „Eu nu mă mărit cu cine nu-și face cruce!“ Grecul căută să-și facă cruce cu mâna stângă.

Ea însă strigă și mai tare: „Cu dreapta! Cu dreapta!“ Și iată că ieși la iveală mâna ciungă. Apărù în fața lor Ghirai, poreclit de toți patru degete! Flăcăii după ce se dumeriră, sar pe el și-l leagă, și când ai săi, pe cari el pe ascuns îi împrăștiase prin biserică, voiau să-l apere, se stârni o luptă în toată legea, în care Românii dovediră

și prăpădiră pe Tătari. Pe Ghirai însă îl deteră pe mâna aprozilor domnești, unde numai decât i se tăia capul pentru multele tâlhării ce le săvârșise.

Pe Măriuca însă însuș Domnul Țării dorì s'o ia de soție, fiindcă ea-i scăpase moșia de cel mai rău dușman și astfel se împlinì profeția, că după a treia mare cumpănă va ajunge foarte fericită.

Toți o aveau dragă și o cinsteau că a fost în trei rânduri așa de voinică și numai prin curajul ei cel mare înlăturase primejdia și liberase țara.

Ea trăi mulți ani fericiți și făcù mult pentru părinții ei, pe cari îi scoase din toate nevoile și le pregătì o bătrânețe foarte senină.

ANDRADA ȘI DECEBAL

Comoara Regelui Decebal. — Sufletul unei sclave romane. — Trădătorul Bicilis. — Andrada și Longinus. — Lupta e pierdută! — La porțile cetății Sarmisegetuzei. — Cupa de otravă. — Cum mor eroii poporului dac.

— Ia lada de aici, Fausta, că n'are să se prăpădească mândra ta spinare de romană, de s'o plecà sub povara como-
rilor dace!

Aceste cuvinte se auziră ieșind de pe buzele fiicei mândre a domnului dac Decebal, Andrada, care în scurtu-i alb vestmânt, cu frumoasele-i și puternice brațe ridică de jos o ladă de parcă ai fi zis că e o cutiuță și o puse pe umerii plăpândeii Fausta, al cărei corp mlădios, cu pielea oacheșe, tremură de mânie și oboseală, iar ochii ei albaștri închiși scăpărară fulgere, și dinții săi mici scrâșniră. Dar Andrada părù că nu băgă de seamă aceasta. Ea întreceà pe romană, la înălțime, cu un cap. Deodată aruncându-și înapoi părul auriu, făcù un semn poruncitor unui om, care mânà o

ceată de prizonieri romani încătușați unii de alții.

— Pe aceștia când îi ardeți? întrebă dânsa.

— Când vei porunci femeilor tale să-i arză, îi răspunse omul. Andrada își întoarce spre vale ochii mari căprui cari, pe când adineaori străluciau încă de bucurie de parcă s'ar fi jucat soarele într'înșii, acum păreau că se întunecau de tot sub genele ușor plecate.

— Să mai așteptați! zise ea scurt. Omul plecă cu prizonierii.

— Fausta, se îngropi lada pe râu în jos în groapa pe care o știi. O să găsești tu acolo pe cineva care să-ți ajute să o dai jos de pe umeri. Ce nevoie ai să ascunzi comorile, întrebă Fausta, dacă Romanii sunt mereu bătuți?

— De două ori i-a bătut tatăl meu, a treia oare ne bate ei. Și atunci vei duce tu în Roma poveri, cum duc eu aici! zise Fausta zâmbind.

Și se îndreptă spre râu.

— Eu?... Niciodată! strigă Andrada după dânsa.

— Vom vedeà! îngână Romana tot zâmbind.

Nu ajunse departe, când un Dac îi ieși în cale și se roși de mânie când văzù cu ce povară erà încărcată.

— Lasă că nu e nimic, Bicilis, zise dânsa! Nu le pasă umerilor mei; îndură și dureri!

— Umerilor tăi?... poate. Dar inimii... inimii mele!... adăugă el mai încet.

Și-i luă lada din spinare și porunci unui prizonier roman să o ducă.

— Andrada n'are inimă! zise el cu asprime; cum poate să te chinuiască astfel pe tine, o căprioară plăpândă?

Lacrămi fierbinți se iviră în ochii Fausti.

— Mai bine aș fi murit! șopti dânsa... Bicilis, dacă mă iubești, omoară-mă! Scoate spada și mă omoară!

— Eu vreau să te înalț ca pe o regină, și să pui pe Andrada să-ți spele picioarele!

— Bicilis! O să-mi fii tu credincios, și când va veni Traian ori ai să-ți iubești poporul mai mult decât pe mine?

— Ca stâlpii, pe care îi cufundă în Istru la Turnu, pentru ca să facă podul care să poarte Legiunile, așa am să stau sub piciorușele tale pentru Romanii tăi, răspunse Bicilis.

Și zicând aceste cuvinte îi cuprinsese brațul corpul delicat, care o clipă se alipì de dânsul. Pe urmă se trase și plecă repede căci zărise departe pe Andrada. Se duse la râu, al cărui curs fusese întors, și în a cărui albie goală se află o groapă adâncă în care se îngropau comorile, cari trebuiau să fie ascunse de teama Romanilor.

În vremea asta Andrada porunciă lui Bicilis să puie pe prizonierii romani să care hainele, învelitorile și proviziile de mâncare într'o peșteră din apropiere.

El ascultă și se duse chiar el în peșteră cu prizonierii.

— Ce o fi vorbind cu dânsa? se gândi Andrada.

Și chemă pe Fausta la dânsa sus pe mal.

— Vezi tu, zise dânsa, pe Romanii aceștia ai tăi? Toți au să moară înainte

de apusul soarelui, pentru ca buzele lor să tacă. Dar tu ai să rămâi cu mine, căci îmi ești dragă. Tu n'ai să te deslipești de lângă mine, ori pun de te leagă.

Înțelege bine dacă ți-e dragă viața, și iubești pe prizonierul de colo de sus la care te uiți cu atâta dragoste.

Ochii negrii ai Faustei porniră încotro arătă Andrada cu mâna, în spre turnul întărit.

— Ah, Longinus! zise dânsa.

Și râse.

— De ce râzi?

— Nu știi, ce răspuns a dat Traian: puțin îi pasă ce va face Decebal cu el!

— Dar ție?... Ție nu-ți pasă?

— Mie?... De fel!

— Fausta! Fausta! Nu spui drept... Căci atunci pentru ce-mi stai mereu la pândă jos, spre turn, și te uiți după Romanii tăi?... Ce semne vrei să-i faci?

— Eu?

— Da, tu!... Va să zică sburăm în sus pe scară la Longinus și ne ascundem sus la el, și gândim că Andrada e oarbă, ai?

— Apoi bine gândim, scrâșni Fausta.
Andrada e oarbă, de tot oarbă!

Un val de sânge roși fața Andradei și punând mâna pe capul Faustei și uitându-i-se drept în ochi, îi zise:

— De te vei mai suî vreodată în turn, pui să te biciuiască, auzi?

— Aud.

Și Fausta se smuci ca un țipar și lăsă o buclă în mâna cea albă a Andradei. Apoi îndreptându-se în fața ei, mai zise cu mândrie:

— La Roma!... La Roma vei fi pusă în lanțuri și dusă cu biciul când va intra triumfător Traian; atunci îți vei plecà mult mai mult capul decât mine, Andrada!

Și pe urmă fugi spre Bicilis, care trecea cu prizonierii.

Andrada dete din umeri.

— Păcat! Păcat că tot trebuie să moară! E viperă, dar viperă drăguță! Aș putea s'o chinuesc de moarte numai ca să aud și eu cum șuieră viperele!...

Păcat că trebuie să moară! Dar nu-

mai de mâna mea va muri, nimeni nu se va atinge de ea căci e de neam!...

În tocmai ca o zeiță care cumpănește în mâna-i soarta oamenilor nemernici, sta Andrada, dreaptă, falnică și se uită țintă, fără să clipească, la nisipul galben lucios dela picioarele ei.

Longinus primise în dimineața aceea dela Fausta o sticlură pe care o ascunsese în cutele vestmântului său. Pentru aceasta se urcase la dânsul și el o sărutase, iar Fausta nu se împotrivi.

— Tu poți să mă săruți, îi zise dânsa, căci n'ai să trăești ca să-mi poți aminti că mai sărutat!

— Traian mă jertfește, oftă prizonierul.

— Gândește-te că ai căzut în luptă! Câștigăm. Dacii mor toți, toți, toți, afară de Bicilis, care i-a trădat, și de Andrada, care va trebui să umble încărcată cu lanțuri, înaintea triumfătorului. Chiar eu am să țin lanțurile, și am să le smucesc până ce îi voi sdrobi brațele; și o s'o ard cu biciul... tot cu biciul cu care dânsa...

Fausta se scutură și-și ascunse fața în mâini.

— Biata Andrada! zise Longinus dus pe gânduri.

— Biata Andrada? strigă Fausta, și bătù în podeală așa de tare cu sandala-i subțire încât răsună bolta. Biata Andrada! Ea, care astă-seară chiar are să arunce în flăcări pe ai noștri! Tu ești apărat de moartea cea îngrozitoare! I-am furat otrava, cu care credeà ea că va scăpà de rușine și de robie și ți-am dat-o ție, tu mori liber. Dar ea va zăceà pe pământ, și eu voi călcà-o în picioare. Incotro să fug, pe unde?... Căci vrea să mă lege de dânsa, ca să văd rugul pe care au să-i ardă, să le aud țipetele. Și atunci am să mă înfurii!

Ascultă și fugi. Longinus se uită în zare la sticlură multă vreme și o ascunse în manta.

Fausta găsi cum să scape de înfiorătoarea privesște. Se ascunse în peșteră, cu știrea lui Bicilis, și astfel Andrada nu putù da de dânsa, cu nici un preț.

Prizonierii fură aruncați de către fe-

meile dace în flăcări, cari svârliră asupra închisorii lui Longinus o lumină de jăratec. Pârpăiturile, trosnetele și plângerile ajunseră până la urechile lui. El se cutremură de groază. Atunci se deschise ușa și Andrada, cu roșeața focului revărsată pe față, intră la dânsul, așa de liniștită, încât parcă nimic n'ar fi putut-o mișcă.

— Vroiam să-ți spun, Longinus, că voința tatălui meu este să te cruțe și să-ți păstreze viața, dacă poți să îndupleci pe Traian să ne lase țara până la Istru. Atunci și prizonierilor rămași li se va dăruî viața.

— Nu aud ce spui, căci urechile-mi sunt pline de țipetele de durere ale Romanilor, concetățenii mei.

— Aceștia trebuiau să moară, căci, altminteri ne-ar fi trădat. Dar tu vei trăi.

— Nu se primesc daruri din mâini vrăjmașe!

— Dar dacă facem pace, ne împrietenim... A trebuit să opresc pe Fausta, să nu mai vie să te vadă, câteva zile.

— Ea e roabă.

— Eu răspund de dânsa, căci am căpătat viața ei prin rugăciuni dela tata, și o iubesc, cu toate că știu bine că ar vrea să ne trădeze.

— Iubire se numește aceasta, acì în țara voastră?

Andrada zâmbì.

— Iubirea cu care iubești pe un vrăjmaș de moarte! zise dânsa. Cum iubește vulturul pe gazelă! Cum iubește soarele picătura de ploaie... o sărută plin de mulțumire înainte de a o sorbì!

Noaptea se lăsà peste cărbunii ce fumegau și un vânt ușurel gonià în spre vale nesuferitul miros împreună cu nori de cenușe.

— Miroase a ars! ziseră întâiele legiuni romane, care se apropiau prin întuneric.

Decebal ședeà în peșteră și Andrada lângă dânsul, la o masă de piatră pe care o lampă cu lumina încă tremurătoare, fumegà.

— Tată, zise dânsa, Longinus nu vrea să facă nimic; i-am dat răgaz ca să se

gândească, dar pare foarte hotărît; el știe ca și noi că Românii vor birui. Vrei să vezi ce ți-am pregătit ție și vitejilor tăi?

Ridică lampa și luminează prin toate colțurile, burdufele cu vin, orezul și porumbul așezat grămezi. Atunci licări ceva în fund, Andrada se apropie cu lumina. Ochii Faustei o priviră, ca ochii unei fiare sălbatice.

Andrada puse mâna fără să vrea pe pumnalul dela brâu, dar când văzù cine erà, îl lăsă și apucă de mâini pe Fausta de o scoase afară.

— Ce faci aici?

— Imi ascund capul de focul vostru de bucurie!

— Sărmană copilă!... zise Andrada cu milă, ține brățara mea, știi... pentru intrarea triumfală.

Fausta aruncă brățara jos și o călcă în picioare.

— In ziua aceia mă va împodobì triumfătorul! zise dânsa.

Andrada zâmbì.

— Vrednică supusă a stăpânului său!

Nu primește daruri dela vrăjmaș!...
Caută-mi pe Bicilis.

Pe când Fausta se strecură afară, zâmbind ușor, murmurând numele lui Bicilis, Decebal își plecă fruntea pe mână.

— Nu vom putea păstra orașul, zise el.

— Dacă e așa să-l ardem!

— Dar dacă ne învinge vrăjmașul, ce ne facem?

— Atunci iată colea cea mai frumoasă ceașcă de aur a noastră, și dincolo băutura pentru culcarea de veci!

— Și la aceasta te-ai gândit?

— Da, tată!

— Eu năzuiam altă soartă pentru tine; mă gândeam să silesc pe Traian să te ia de soție. A fost o vreme, când ar fi fost prea mulțumit, să cumpere pacea în așa chip!

— Crezi tu, că fiica lui Decebal trebuie să fie mai întâi împărăteasă română, ca să prețuiască ceva? Nu, tată! Moartea nu e grea și nu vreau să mai trăiesc după tine!

Decebal oftă. In clipa aceasta intră Bicilis.

— Longinus a dat păzitorului său acest scris, zise el.

Decebal deschise și ceti:

„Ești pierdut, Decebal, vrăjmașul e în casa ta“.

Decebal întinse foaia prietenului său Bicilis, care o ceti și zâmbi:

— Se vede că nu știe că nu prea ești fricos și că poți să te încrezi în ceata credincioșilor tăi.

— Numai șarpele de Fausta ne-ar putea trădă.

— Ar fi trebuit să moară și ea odată cu ceilalți.

— O să moară, tată! zise Andrada.

Bicilis aruncă o privire plină de ură Andradei, pe care dânsa însă n'o băgă de seamă, căci se uită țintă înaintea ei.

— Provizie de hrană e multă în oraș, zise Decebal. Putem să-l mai apărăm multă vreme împotriva Romanilor și a nesătoasei lor lăcomii de cuceriri; dar odată și odată tot va cădea.

Se uită întunecat în jos și-și trecu mâna prin barbă.

— N'au să găsească mult la noi! zise Andrada.

Și zâmbi, dar vioiciunea îi pierise din ochi.

— Dacă cad bărbații, femeile pun foc Sarmisegetuzei. Am pregătit toate.

Se produse o mișcare la intrarea peșterii unde se ivi un rășboinic. Decebal puse mâna deasupra ochilor și se uită pentru a recunoaște pe cel care intră.

— Ce este, Bato? întrebă el. Ce vânt te aduce încoace? Ce e, vreo veste rea?

— A murit Longinus, stăpâne!

Decebal sări în sus.

— A murit?

— Da, stăpâne; s'a găsit sticluța aceea în mâna lui. E goală!

Andrada își cunoscù sticluța pe care o purtă totdeauna la dânsa și care îi pierise, și buzele îi șoptiră: „Fausta“, cuvânt pe care ceilalți nu-l auziră.

Decebal rămase pe gânduri. In cele din urmă zise:

— Tăieții capul și arătați-l Romanilor când se vor apropia.

— Nu e bine să facem așa! își dete Bato părerea.

— Nu mai avem nevoie de prudență, zise Decebal posomorît. Citește!

Ii întinse tăblița. Bato dete din cap.

— Vroiă să ne slăbească printr'o neîncredere reciprocă; dar la noi fiecare se încrede în sine însuș. Nouă nu ne e frică decât de robie, de care însă știm să ne ferim!

Bicilis aruncă din nou o privire asupra Andradei, care însă eră așa de liniștită încât parcă ar fi fost și ea una din imaginile de stalactită din peșteră.

— Dar cu femeile ce să facem? zise el pândind.

— Să moară! răspunse dânsa.

— Traian are cunoștință despre frumusețea Andradei și a jurat că va fi a lui.

— Traian e un împărat puternic, zise ea liniștită, dar Andrada e mai tare decât dânsul!

— La porți! zise Decebal.

Și se sculă.

Pe când vorbiă, peștera răsună ca un ecou, care se repetă până în pântecel muntelui. Această voce înviorase adesea pe oamenii săi ca un semnal de luptă și le insuflase un curaj nemai pomenit; ea acoperiă vijelia care urlă. Andrada se duse să caute pe Fausta; acum Romana trebuiă să moară, nu mai eră o clipă de pierdut. Dar nu o putu găsi de fel. Andrada căută chiar în turn și găsi, în zori de zi, corpul lui Longinus care înotă în sânge. Iși întoarse capul. Chiar pentru ea priveștea aceasta eră îngrozitoare. Atunci se auziră țipete sălbatice, sunete de cornuri, sgomote de arme la porți. Romanii se apropiaseră în tăcere sub scutul nopții, și năvăliu din trei părți deodată.

Furia lor se însuți, când văzură la lumina dimineții capul lui Longinus pe zid. Andrada se uită în jos din turn, văzù pe tatăl ei, cum da ordine cu o liniște nespūsă, văzù năvala sălbatică,

fără folos a Romanilor, căci loviturile de sabie și pietrele curgeau.

La una din porți recunoscù pe Bato, la cealaltă pe Bicilis. Soarele tocmai se ridică și lumină mărețul spectacol: lupta furioasă și pe fata tăcută, singuratică, în turn, alături de cadavru. Dar deodată, o făptură femeiască se furișă ca un țipar, se apropie de Bicilis și schimbă câteva cuvinte cu dânsul, pe urmă se strecură în spre poartă prin mijlocul învălmășelei. Andradei i se suie sângele la tâmples și răsufllarea i se oprî. Pe urmă poarta se sfărâmă și Romanii deteră năvală înăuntru în cete dese.

Andrada își duse amândouă mâinile la gură și scoase trei țipete ascuțite ca de pasăre de noapte și pe urmă sbură și voi să deschidă ușa turnului.

Ușa eră încuiată.

— Fausta, șopti dânsa.

Și își înfipse dinții în buze.

Se uită împrejur în locul cel întunecos. Una din treptele din urmă de piatră este desprinsă și crăpată. Trebuie

să vază dacă o putea ridică singură. Intinse brațele și cu o putere supraomenească ridică bucata de piatră sus deasupra capului și o repezi în ușe, care trosni dar nu se sparse. Încăodată mai ridică piatra și-o mai repezi în ușă al cărui lemn acum se făcù țândări. Andrada luă două facle, le aprinse, își făcù loc să iasă prin deschizătură și alergă cu ele aprinse dealungul străzilor, care se umpleau din toate părțile cu femei.

Ele aruncau surcele aprinse prin fiecare casă și repetau țipetele Andradei, din stradă în stradă până ce întregul oraș se prefăcù într'o văpaie de flăcări, care înfășură pe Romanii năvălitori. Decebal auzi țipătul și se întoarse îndărăt. Atunci văzù pe vrăjmașii ce se năpustiau în oraș și în același timp flăcările ce se înălțau din toate părțile.

— Veniți după mine, strigă el cu o voce puternică și-și făcù loc împreună cu câțiva credincioși ai lui culcând în dreapta și stânga ca și cum ar fi secerat grâu, pe toți cari i se împotriviau. Mulți

căzură pe drumul de sânge dar șapte dintre ei împreună cu Decebal izbutiră să-și deschidă drum cu armele până la peșteră în care nu pătrunsese fumul în-năbușitor al focului care ardeà orașul.

Se auzià numai pâlپâitul flăcărilor care aruncau până într'însă o lucire roșie, se auzià trosnetul grinzilor ce cădeau, strigătul de luptă și urletele de durere. Curând nu se mai văzù nici soarele, de mult fum.

Decebal se așeză la masa de piatră și se uită la sângele care îi curgeà din răni.

Ceilalți se răzimară de stâncile umede pe cari fiecare picătură de apă, semănà a foc lichid. In colo nu erà altă lumină; lampa cea mică se stinsese de mult.

In sfârșit se auzi vocea puternică a lui Decebal răsunând în peșteră ca răcnetul unui leu rănit de moarte:

— Numai voi ați mai rămas?

— Numai noi, răspunseră cei de față.

— Unde e Bicilis?

'Toți se uitară unul la altul.

— Unde e Bicilis? mai întrebă Decebal.

— La Romani! se auzì în sfârșit un glas.

— La Romani?... L-au prins?

— Nu; el îi călăuzește.

— Ceeace aflù e pentru mine mai amar decât moartea! strigă Decebal... Dar noi ce ne facem?

— Murim! ziseră toți ca într'un singur glas.

Atunci se răspândì lumină în peșteră. Cu o așchie aprinsă în mână Andrada intră cu pași repezi.

— Vine Traian! strigă dânsa. Și Bicilis îl călăuzește, el i-a deschis poarta, Bicilis, prietenul tău!

— Știu; dă-ne cea din urmă băutură, copila mea!

Mâna Andradei tremurà, pe când umpleà pentru tatăl său cupa de aur până sus. El o duse fără șovăire la buze și o sorbi până în fund.

— Acesta este vin răcoritor! zise el dând și celorlalți să bea.

Toți băură și o oboseală dulce cu-

prinse puternicele membre ale vitejilor și le îngreuiă ochii.

— Cea din urmă cupă este pentru mine, zise Andrada umplând încă o cupă.

Apoi strigă:

— Bun venit, învingătorule Traian, peste flăcări și cadavre!

Și duse cupa la gură, dar o mână i-o asvârlî jos, vărsând-o.

Eră Fausta, care strigă triumfătoare:

— La Roma, Andrada!

Insă vorba îi înțeleni pe buze, căci Andrada smulse un pumnal mic, subțire, și-l înfipse în gântul Faustei. Un siroi de sânge țâșni. După aceia își înfipse pumnalul în piept pe când Bicilis se aruncă ca un nebun peste cadavrul Faustei strigând: „Fausta! Fausta mea! Pentru tine m'am făcut trădător! Fausta!“... Andrada se rezemă de stâncă, sângele începù să-i curgă șiroaie din rană. Totuș ridică piciorul și călcă pe Bicilis, ca și cum ar fi călcat un șarpe. In momentul acela se pomeni cu Traian în față-i.

Ea zâmbì.

— Trăești, tu, cea mai încântătoare dintre femei, fiica lui Decebal, trăiești?... Ești a mea, fată mărinimoasă, pe care vreau s'o iubesc, ca pe însăș viața mea!

— Da, eu sunt Andrada, fiica lui Decebal, și tu ești un mare viteaz, dar eu nu trebuie să te iubesc!

Zicând aceste vorbe, scoase pumnalul din piept și lăsă sângele să-i curgă. Pe urmă închise ochii și începù să alunece încet în jos lângă stâncă. Traian o primì în brațele sale, îi sărută buzele galbene, și o lacrimă căzù din ochii lui pe fruntea ei cea albă. Pe urmă o puse încetișor jos și intră în peșteră unde stăteau vitejii, rezemați de arme, muți, în cerc, și-l priviau cu ochii mari. Nici unul nu se mișcă.

— Decebal! strigă Traian. Decebal, viteaz puternic, fii prietenul meu. Vreau să plâng împreună cu tine pe copila ta, pe încântătoarea ta fiică!

Nici un răspuns.

— Sunt morți, zise Bicilis. Andrada

le-a pregătit băutura pentru somnul de veci.

Traian se întoarce și se uită la Bicilis cu dispreț.

— Tu, ce cauți aici? Afară! Suflarea ta profanează locul, nemernicule. Aratăne comorile!

Bicilis, duse pe Romani la râu, și descoperi groapa, care fù deșertată repede.

— Acum în această groapă să se arunce trădătorul! zise Traian.

— Asta e răsplata mea? strigă Bicilis.

— Da, așa vreau să te văd pe tine, pe care piciorul Andradei te-a călcat. Aruncați-l înăuntru!

Și astfel se întâmplă. Toate rugăciunile lui fură zadarnice. Bicilis fù aruncat în groapă, unde muri de foame. Decebal și Andrada fură îmmormântați cu onoruri mari, și icoana fetei admirabile n'a pierit din inima lui Traian, cât a trăit.

Unii susțin că iar fi zis Dochia, și când a zărit-o și dorit-o Traian, ea s'ar fi prefăcut în piatră.

Din puternicul popor al Dacilor n'a
mai rămas nimic, decât câteva cuvinte
în limba românească și chipul lor de a
se tunde: cu creștetul ras și cu plete
lungi pe umeri cu care se poartă și acum
parte din țărani români.

POETUL OVIDIU

Regele poeziei latine exilat la Tomis. — Un vis minunat.—Șarpele lui Ovidiu.—In insula mincinoșilor. — Luntrașul Caron. — Peste două mii de ani.

A fost odată un poet roman, pe care-l chemă Ovidiu. El a scris multe istorii frumoase. Și astăzi încă, peste o mie opt sute de ani, oamenii găsesc plăcere cetind să-l priceapă. Deoarece Ovidiu trăia pe vremea împăratului August, se obișnuise cu bogăția și cu luxul. El eră bogat și foarte admirat, și scrisse într'o liniște senină „Metamorfozele“ sale. Nimeni nu știe cam ce-a putut să se întâmple, sau cu cea supărat pe împărat; atât se știe numai, că a fost exilat într'o țară, căreia îi zicea pe vremea aceea Moesia; țara asta de atunci încoace a fost în stăpânirea multor domni, până ce-a ajuns în stăpânirea Turcilor sub numele de Dobrogea. Dar regele Carol al României trecu Dunărea și o luă dela Turci, după ce-i bătù.

În Dobrogea e un oraș, ce se cheamă Kiustedje sau Constanța, dar pe vremea Romanilor se chema Tomi. Acolo fu trimis Ovidiu în exil, foarte departe de Roma cea bogată, într'un loc pustiu, pe țărmul Mării Negre, unde nu cunoștea un suflet măcar, ba unde nici oameni nu prea erau, ci numai nisip și mlaștine se întindeau cât vedeai cu ochii. Pe lângă acestea și marea își rostogoliă valurile într'o veșnică monotonie, și eră așa de întunecată și de posomorită, de parcă nu se oglindea cerul întrânsa. Mai erau și niște viscole, de care nici nu bănuise Romanul, că sunt pe lumea asta undeva, iar vara o arșiță de soare de ți-se uscă gura.

În locul unde se află astăzi mărețul hotel europeanesc, „Carol“, și unde se plimbă de colo până colo femei frumos gătite, ascultând muzica militară care cântă, ca în toate locurile de băi, pe acolo umblă bietul Ovidiu singur și trist.

Nimic nu-i înveseliă ochii; împrejur erau numai colibe făcute din pământ

galben amestecat cu paie și ici și colo câte un pom singuretic, ce-și întindea crăcile uscate peste câte o mlaștină de mirosiă urât și câțiva oameni oacheși tare, a căror limbă nu o înțelegea. Izvoare cu apă limpede nu prea erau multe și poetul exilat învățase să prețuiască apa proaspătă, mai mult decât prețuia mai înainte cele mai alese vinuri din pivnița sa.

Romanii, cari se mai aflau pe acolo, erau oameni pe cari înainte nu i-ar fi onorat cu o vorbă sau cu o privire, slujbași cari erau învinovați de furt și osândiți, și desigur că nici n'ar fi putut s'o ducă acolo și ar fi murit de mare mâhnire, dacă n'ar fi avut o mângâiere. Orice om trebuie să aibă o mângâiere pe lumea aceasta, măcar de-ar fi numai o culegere de fluturi sau de peceți, o floare la fereastră, o pasăre, un câine, un șoricel ori un păianjen.

Ovidiu avea un șarpe, un șarpe mic, drăguț de tot, care stă într'una încolăcit de gâtul sau de brațul său și ai cărui ochi mici îi povestiau minuni.

Am spus că el scrisese „Metamorfozele”: după părerea lui șarpele acela erà vreo metamorfoză, vreo schimbare, poate vreo prințesă blestemată, o exilată ca și dânsul, și stà ceasuri întregi să se gândească de unde venise prințesa, cât de frumoasă trebuie să fi fost și ce nenorocită erà mica, lucitoarea Colubra, cum îi ziceà el. Într'o zi, pe când gândurile lui călătoriau astfel, se uită țintă spre mare, până ce i se închiseră ochii și căzù într'un somn dulce. Atunci visă un vis minunat. Visă că șarpele lui căpătase glas omenesc și îi șoptià blând la ureche:

— Aide, ai, vino cu mine la insula dela gura Dunării, căreia îi zice Insula Șerpilor, și acolo să vezi metamorfoze!

Se deșteptă.

Șarpele stà liniștit în jurul gâtului său, parcă n'ar fi spus nimic. Adormi iar și Colubra îi șopti iar:

— Ai la Insula Șerpilor, încrede-te în prietenul tău.

Poetul se deșteptă încă odată și se uită la micul animal, care stà tot așa

de liniștit ca mai înainte după gâtul său și-l privià cu ochii cumiști.

Mai adormi încă odată, și pentru a treia oară îi zise șarpele:

— Ai cu mine, că n'ai să te căiești!

De astădată însă se deșteptă tocmai când ziceà Colubra cele din urmă cuvinte și când se uită la el cu așa băgare de seamă, cu o privire așa de pătrunzătoare, încât Ovidiu se gândi:

— De ce să nu mă duc să văd Insula Șerpilor? Mai urît ca aici n'are să fie, și o să fie o schimbare în viața mea, cea în care nici o schimbare nu se mai întâmplă; și dacă o fi să mă mănânce șerpii, m'or mânca, și pace! Atunci scap de nenorocirea care mă doboară.

Luă o luntre cu vâslași buni, luă de ale mâncării pentru câteva zile și porni pe mare. Ajunse cu greutate la insulă, deoarece Marea Neagră e mai rea cu mult decât Oceanul cel mare, căci așa se întâmplă întotdeauna: oamenii cei mici sunt mult mai supărăcioși și mai ciudați, decât cei mari și tari, cari nu

se înfurie aşà iute și sunt mai răbdători și mai mărinimoși.

Poetul melancolic fu aproape să fie pedepsit că vroise să moară; erà să fie prins cu vorba. Dar mărinarii nu erau sătui de viață ca el, și luptară cu elementul sălbatic, supărați de această călătorie.

— Ce de caznă pentru un ostrov plin cu dihăanii otrăvite! bombăniau ei.

Și se uitau încrunțați la poet, care mai-mai erà să se întoarcă, de teamă să nu se răscoale vâslaşii, dacă nu simțià, de câte ori voià să se întoarcă, că-l strânge șarpele ușor, tot îmboldindu-l să stăruiască a merge înainte. Simți de mai multe ori, ciar cum băteà din co-diță cu nerăbdare și cum își întindeà capul înainte și cu băgare de seamă tot în partea aceea mereu.

— Iacă și ostrovul! mormăiră însfârșit vâslaşii.

— Unde e? întrebă Ovidiu; căci nu vedeà nimic.

— Colo unde e băcuțica aia de pământ, ăla e ostrovul!

Poetului nu-i prea plăcù, când văzù bucațica de nisip cu niște leasă rară, dar mai mult din pricina supărării vâslaşilor decât din pricina puțin atrăgătoarei priveliști. Căci lui i se părea peste tot pe-acolo cam tot atât de urît, astfel încât nu-i păsa de erà nițel mai urît; șarpele începuse să joace cum trebuie de parcă înnebunise de bucurie, și lui îi făcù plăcere că văzù ce mulțumită erà singura ființă, care îi erà scumpă.

Când puse piciorul la pământ, duse mâna la gât. Nu mai simți nimic. Colubra lui plecase. Plin de întristare se gândi: „Vasăzică voiai să vii la insulă, numai ca să mă părăsești. Doar nu erai om, ca să faci ca ei!

Pornì întristat pe nisipul adânc, după ce făgădui vâslaşilor că se va întoarce curând, vrù să le caute apă, dar lor le plăcù mai mult vinul pe care îl luaseră cu dânșii, și nu trecù mult și toți zăceau dormind beți morți.

Ovidiu se depărtă oftând.

— Acum am pierdut tot, cugetă el.

Și pentru că nici un suflet nu-l vedeà,
nu-i fu rușine și plânse...

Lacrimile lui să fi lucit așa, ori soarele îl orbià? Poate că i se suise sângele la cap?... Iși șterse de mai multe ori fruntea și închise ochii și-i deschise iar, dar de câte ori îi deschideà tot mai mult se mirà, căci înaintea lui se ivise o adevărată grădină fermecată, cu pomi umbroși, cu fântâni cari săriau în sus, cu iarbă deasă frumoasă, cu un covor de maci și de „nu mă uità“, printre ale căror foi delicate păreau că trec razele soarelui. Trepte de marmoră se coborau în jos până la mare; drumuri curate se întindeau printre șirurile de trandafiri și de mirt. Pe platani și castani se legănavu pasărilor cele mai rare și cântau cântece mai frumoase decât ale privighetorilor celor mai bune. Mișcunelele și rozeta își răspândiau mirosul la picioarele poetului, în vreme ce liliacul și iasomia îi mângâiau fruntea. Bietul om singuratic se credeà dus într'una din cele mai frumoase grădini ale Romei, și așa îi băteà inima de bu-

curie, încât parcă amenință să îi sară din loc. Dar ce simți când văzù deodată niște forme minunate de fete, cari se strecurau printre copaci și alunecau pe deasupra ierbii, îmbrățișându-se într'o sălbatică fericire, pe urmă se prindeau una de alta, se jucau legănându-se printre crăcile lungi ale râsurilor, se coborau pe treptele de marmoră până în mare, unde se scăldau, și se stropiau una pe alta cu apă.

Ici vedeà plimbându-se matroane, pe care i se părea că le cunoaște, îmbrăcate cu haine lungi, cu valuri albe și colo bărbați în togă și mantie, cari păreau că vorbesc între dânșii cu aprindere despre afacerile publice, tocmai ca în Forum la Roma. Dar mai înainte de a se fi putut apropià de dânșii, îl întâmpinară alergând o fată încântătoare, dete din cap cu încredere într'un chip familiar, îl luă de mână și îi zise:

— Nu mă cunoști sub forma aceasta? Sunt Colubra ta. Vino cu mine, să-ți arăt tot.

Și îl târî după ea printre oamenii

cari vorbiau toți limba romană sau greacă, așa că pricepea tot ce spuneau. Fețele lor deasemenea îi păreau grozav de cunoscute. Ar fi dorit așa de mult să se apropie de unul și de altul, să vorbească cu ei zicându-le pe nume: — Claudius, Plautius, Lucilius, — căci lui i se părea c'ar fi curtezani de-ai împăratului, pe cari înainte îi vedeă în fiecare zi. Dar mica lui călăuză îl apucă de mână cu degetele ei subțiri, mlădioase, și-l târî înainte. Auzi pronunțându-se în jurul său numele artiștilor și filozofilor greci și ai oamenilor de Stat Romani. I se părù ciudat de tot. De când nu mai auzise limba țării lui! Numele, care înainte îl lăsausu nepăsător, acum făceau să-i sară inima, și-l făceau să lăcrămeze numai pentru că le auzia.

Mulți veniră la el cu o expresie de mirare veselă, dar Colubra îl târă încolo mereu și bătea cu nerăbdare din piciorușele ei încântătoare, dacă nu plecau pe dată, și-și încrețiă sprâncelele subțiri și fulgeră cu privirile în-

cruntate ale ochilor, cari numai ele mai amintiau ce fusese ea mai înainte. Odată își arătă chiar limbulița roșie ca un bujor și așa de ascuțită de parcă ar fi putut să înțepe.

Copii mai nu se vedeau în grădina fermecată, și pușinii, pe cari îi zări poetul, se strecurau triști, se țineau tăcuți de mâni și priviau cu ochii mari lumea aceea amestecată, veselă, în care păreau a fi cu totul străini. Nimeni nu se ocupă de ei, nimeni nu vorbiă cu ei, căci fiecare păreă a se gândi numai la propria lui bucurie. Ovidiu vrù să le spuie câte o vorbă bună, dar și de lângă dânșii îl smulse Colubra, trăgându-l înainte într'un umbrar foarte ascuns, ce se ridică lângă un izvor ce curgeă încet. Acolo îi dădù poamele cele mai minunate, și apă să beà, pe urmă se agățã de o cracă, se mai agățã de alta cu brațul ei cel alb, și făcându-și vânt cu picioarele, zise triumfătoare:

- Ei, ce zici de mica ta prietenă?
- Că m'a legănat în vis!

— Nici decum, căci nu visezi. Ești în Insula Șerpilor, în care sunt exilați toți oamenii cari au mințit în viața lor. Odată la o mie de ani insula înverzește, noi ne dobândim iar formele noastre omenești și colindăm prin grădina fermecată; dar dintre oamenii viețuitori numai unul poate să ne vadă și acela trebuie să fie nenorocit și să nu vorbească cu nici unul dintre noi, căci dacă o spune o minciună cât de mică, se preface în șarpe și șarpe rămâne o mie de ani, și mâine nu mai e aici așa frumos.

— Dar pot să vorbesc fără să mint.

— Da, cu mica ta Colubra, sau în Tomi, unde nu ceri decât pâine și lemne și apă și unde nu îți folosește nimic dacă ești spiritual sau amabil sau mușcător, pentru că nimeni nu te pricepe; în societate ai vorbi tocmai ca și dâșii și atunci...

— Dar văd dregători de Stat și slujbași, artiști și filozofi, femei foarte stimulate și chiar copii mici.

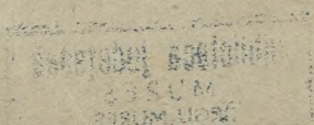
Colubra zâmbi cu milă.

— Toți au spus neadevăruri în viață și, pentrucă se tem de dânșii și de limba lor cea mincinoasă chiar și în iad, i-a pus în Insula Șerpilor, unde nu pot să facă nici un rău și nu pot decât cel mult să strige unul la altul și să se sugrume. Pentru copii este nu se poate mai trist, căci sunt așa de străini și nu sunt ai nimănui și nimeni, de pe pământ, nu-și aduce aminte de ei.

Pentru ei chiar această zi de bucurie e tristă, căci ei se simt azi și mai singuri. În seara acestei zile vine luntrașul Caron la țarmul acesta, și cel care a spus adevărul în acești din urmă o mie de ani, poate să se suie în luntrea lui și să meargă cu el în iad. Dar tu să nu aștepți clipa aceea, căci atunci se schimbă toate lucrurile aici. Eu am mare noroc că am voie să stau cu tine, și tu nu ești în nici o primejdie să rămâi aici în insulă, pentrucă din viață chiar îți ispășești păcatele.

— Dar tu ce-ai făcut? întrebă poetul.

— Eu?

Fata se roși, sări jos de pe craca pe care șezuse, și zise alene:

— Voiu fi mințit și eu ca toți ceilalți.

Și-l trase repede înainte lângă niște femei frumoase, cari picau. Se uită împrejur și puse degetul pe buze; o femeie tânără se apropie de Ovidiu rânjind prietenește și zise:

— Ce, și marele nostru poet este exilat ca și noi de pe pământ și din iad? Sărmane Ovidiu, acum umblî și tu metamorfozat? Nu e așa că oamenii cei deștepți suferă rău aici. Dar ce suntem noi de vină, dacă eram mai deștepți decât ceilalți? Pe scumpa ta tovarășe de multă vreme o cunosc și o iubesc!

— Minți! strigă Colubra.

În clipa aceea bătrâna fu schimbată într'un șarpe mare, care se repezi la față șuerând, se încolăci împrejurul corpului ei și ar fi strâns-o de gât, dacă Ovidiu nu ar fi apucat monstrul, puindu-și toate puterile, și nu l-ar fi smuls și asvârlit departe.

Fata îi sărută mâinile cu foc, și dăn-

țuitoarele îl încununară cu trandafiri și lauri. Atunci se gândi pentru întâia oară ce înfățișare urâtă trebuia să aibă cu hainele învechite și cu obrazul aspru, neras. Dar n'avu vreme să se gândească mult, căci un băiat mic se înghesuî în el și-l rugă cu umilință:

— Ia-mă cu tine! ia-mă cu tine, te rog! voiu să fiu așa de drept, așa de drept, ca razele soarelui și așa de curat ca apa de izvor! numai ia-mă cu tine! am văzut că ești om puternic, și eu am fost puternic, aveam așa de mare putere încât toți băeții se temeau de pumnii mei!

Pe când vorbiă astfel, îi ieși dintre buzele roșii o limbă mică ascuțită, desfăcută în două la vârf și băiatul se schimbă în ochii poetului într'un șarpe mic de tot, care se încolăci la picioarele sale.

— Nici măcar un ceas nu poți să spui drept, viermușor păcătos! zise Colubra.

Ovidiu se uită cu milă la șarpele cel mic, și nu se mișcă multă vreme, ca să nu-i facă vreun rău.

Curând însă Colubra îl trase mai departe:

— Nu vezi că apune soarele?.. mi se pare că aud luntrea lui Caron spintecând valurile netede. Trebuie să pleci de aici! Realitatea e urîță aici, foarte urîță, tu să rămâi mai bine cu visul cel frumos.

Dar Ovidiu stă la îndoială. Rupse flori și le aduse fetei; se uită departe pe mare, ce tocmai se schimbă în aur și purpură. Dar ca și noaptea însăș de neagră veniă în spre el, fără sgomot, o luntre cu pânza neagră, răspândind întineric în jurul ei. Luntrea erà mare, dar într'ânsa erà numai un luntraș cu barba albă și cu ochii duși în fundul capului. Mâinile lui osoase țineau o prăjină lungă grozav, cu care cârmià luntrea, până ce se lovì și se târșii de nisip. Atunci ridică prăjina din apă, și picăturile ce curgeau de pe ea luciau ca aurul curat, în cea din urmă rază a soarelui.

— Aide! șopti Colubra învinețindu-se.

Dar Ovidiu stà de parcă erà pironit
locului. Caron ridică prăjina și lovì cu
ea în pomi, de răsunară ca bubuitul tu-
nului. Și deodată toate formele se
strânseră pe lângă luntre și întinseră
mâinile către el rugându-se.

El însă întrebă cu un glas adânc, a-
menințător:

— Cine a spus adevărul o mie de
ani?

— Eu! eu! se auzì din toate părțile,
dar toți care ziseră „eu“, se făcură în-
dată șerpi.

— Eu! strigă o femeie minunat de
frumoasă, care își făcù loc din îngră-
mădeala de dihăanii ce se svârcoliau și
al cărei văl alb fâlfâià luminos în
amurgul serei; eu am tăcut o mie de
ani, pentru ca să mă pot întâlni în rai cu
cei șapte copilași ai mei!

Și sbură în luntre.

— Și eu! zise Colubra încet de tot.

— Tu? întrebă Ovidiu trist. Atunci
trebuie să mă despart de tine?

Colubra se uită la poet și pe urmă la
luntre:

— Dacă aş putea să rămân fată cum sunt, nu te-aş iubi decât pe tine şi nu mai a ta aş fi!

— O, Colubra! Taci, nu minţi!

Deabiă spuse vorbele acestea, şi Colubra se făcù iar şarpe mic, cum fusese mai înainte.

Luntrea lui Caron plecã dela ţãrm. Atunci pomii se rupserã, florile se făcurã pulbere, iarba se uscã, şi în lumina lunii se zãriã din ce în ce mai departe, tot mai departe barba albã a lui Caron şi vãlul alb al femeii care nu minţise o mie de ani; şi pe nisip şi prin stufurile de spini se svârcoliau şi se târau trupurile de şerpi netede şi lucitoare.

Ovidiu se cutremurã de groazã; se duse cât putù mai repede la luntrea cu care venise, deşteptã pe vãslaşi strigãnd la ei: „Şerprii!“.

— Deaceea am venit noi acilea, ca sã vedem şerpi!

— Sã plecãm! sã plecãm! strigã Ovidiu, care de groazã îşi uitase chiar de prietenul cel mic. Dar când se deslipi de ţãrm, îşi aduse aminte şi strigã tare:

— Colubra! mica și credincioasa
mea Colubra!

Atunci îi răsună la ureche un răs încet, încet de tot, de gâtul lui se încolăci
ceva neted și rece, și doi ochi se uitară
lung la el la lumina cea limpede a lunii.

Vâslașii credeau că poetul a înnebunit
de tot căci nu mai vorbi deloc; doar
din când în când șoptià:

— O mie de ani... pentru mine!

Și mângâià ceva strălucitor pe gât,
care ei credeau că e vreo podoabă.

Dar iarăș râzând încet, Colubra îi
șopti la ureche:

— Nu te crede prea mult, dragul
meu prieten; n'am căzut numai pentru
tine în minciună. Mi-am găsit iubitul
tot în chip de șarpe, și trebuind să ră-
mân tot șarpe, și așa vreau să fiu tot
cu iubitul meu, până ce om puteà să
fim unul al altuia!

De atuncea Insula Șerpilor a mai fost
odată frumoasă, dar n'a văzut-o ni-
meni, poate doară cine o mai trăi în
anul 2000, și o fi poet.

AURUL DOMNIȚEI

Blestemul lui Dumnezeu.—Domnița Ruxandra.—Foametea cea mare.—Taina Țigăncei.—Aurul din fundul apei.—Flămândul și sacul cu aur.—Femeia săracă și Domnița.—Belșug în toată țara.—Râul Doamnei, aducător de fericire.

Într-o vreme se revărsase peste țară o secetă mare încât pe câmp și în luncă nu mai zăria nici un fir de grâu sau de iarbă, iar oamenii și animalele se îmbolnăviau și muriau pe capete, căci mâncau pământ, în loc de iarbă și buruieni. Un an întreg nu căzuse o picătură de ploaie și sărăcia eră așa de cumplită, cum nu se poate spune. Câteva turme au fost trecute în ostroavele Dunării, căci numai acolo se mai găsiă puțin imaș; dar în Ungaria plouase așa de tare încât apele se umflaseră, și ciobanii cu turmele lor cu tot fură duși de valuri, pierzându-li-se cu desăvârșire urma, întocmai ca în anul trecut când seceta aduse atâtea nenorociri încât nu mai știam cum să înlăturăm nevoia. Pe atunci trăiă o Domniță foarte bună, nu-

mită Ruxandra, nespus de frumoasă în vestmintele ei lungi și bogate, după cum se purtau în acea vreme: o rochie de mătase trandafirie, pe deasupra o mantie de mătase galbenă, tivită cu blană scumpă, și pe cap purtă o căciuliță împodobită cu diamante; părul ei lung cădea în valuri până la pământ, acoperit cu un văl de borangic subțire ca ața de păianjen. Domnița Ruxandra aveà ochii mari, negri, cu sprâncene dese, buze roșii ca mărgeanul și vocea foarte dulce și armonică, care te înveselià când o auziai. x

Ea aveà minunate scule prețioase cari curând se duseră pe apa Sâmbetei, căci își vânduse toate colierile de mărgăritare și cerceii, ca să vie în ajutorul săracilor. Dar aceasta erà ca o picătură de apă în mare, față de lipsa de nedescris care bântuie în țară. După toate, de peste Dunăre, năpădiră lăcustele ca niște nori deși și negri și unde se lăsau, pierià și frunza de pe copaci. Numai găsiai nici un fir de iarbă, câmpiile erau lucii ca în palmă și pomii niște uscături. Ar-

șița erà așà de mare că secau pâraele și fântânele. Vitele trebuiau să meargă cale de o poștă ca să găsească o picătură de apă și multe cădeau pe drum și muriau, umplând de miasme întregul ținut, căci nu se mai găsiu destule brațe să îngroape și oamenii și dobitoacele. A fost un timp înfricoșat. Copiii muriau pentrucă numai aveau ce suge. Nu auziai decât plânsete și gemăte și vedeai numai oameni hămesiți și slăbănogi, târându-se de colo până colo. Sărmana Domniță își frângea mâinile, ea porunci să se scoată toți sfinții de prin biserici, oamenii îngenunchiau și se rugau lui Dumnezeu pe ogoarele deșarte și strigau la cer să le dea un strop de apă. Câteodată se ivià, în urma acestora, câte un nor, dar erà numai amăgire crudă, norul plecà cum a venit, aruncând câteva picuri, cari nu ajungeau nici să stropească frunzele răsucite ce-ți rămâneau în mână, făcute praf. Domnița își vândù rochiile cele frumoase, blănurile, mantalele, ca să ajute pe săraci, dar toate erau ca o picătură

în mare. Oamenii numai aveau porumb, așa că banii numai erau de nici un folos, ne mai având ce să cumpere cu ei. Lipsa erà de nedescris. Ai fi zis că cerul uitase cu totul de biata țară sau voià să pedepsească pe creștini pentrucă uitaseră de Dumnezeu când totul mergeà bine, Sfinții nu mai voiau să facă minuni, oamenii nu mai puteau să mai are, căci pământul erà înțelenit și tare ca piatra și dobitoacele prea slăbite de nemâncare ca să mai poată trage, și chiar plugul se frângeà ca și când ar fi arat printre bolovani. Bivolii abià mai găsiu vreo baltă în care să poată sta, căci ei nu pot trăi fără să stea o jumătate de zi în apă. Iar ca să nu le facă rău soarele, trebuie să li se ungă coastele cu glod. După cămilă, bivolul e cel mai răbduriu dobitoc, însă când numai crește nimic, se prăpădește și el. Albiile late și pietroase ale râurilor erau pustii și numai câte un fir de pârâiaș șerpuià prin mijlocul lor pe unde mai înainte nu erà vad și unde când venià puhoiul se puteau ușor înnece cãrãușii cu cai cu

tot. Domnița auzià vaietele poporului său și plângeà, căci vedeà că n'are nici o putere și erà ursit să piară.

Intr'o zi veni la ea o țigancă bătrână, cu pipa în gură, cu părul sur, ce-i atârna în șuvițe încalcite de sub broboada roșie; cu o rochie sdrențuită de o culoare nedeslușită, strânsă peste șolduri și încinsă cu sfoară, în picioare niște opinci rupte; cu brațele ca răschitorile și cu ochii ca niște cărbuni aprinși sub sprâncenele stufoase.

— „Vreau să-ți descopăr o taină, Domniță, pentrucă ești așa de bună și totdeauna ai făcut numai bine neamului meu, ba chiar l-ai apărat când a fost pârît și prigonit. Și eu sunt crăiasă ca și tine, sunt crăiasa Țiganilor și vreau să le ajut și lor și ție. Știu un loc unde se găsește aur, nu-l mai știe nimeni afară de mine și trebuie să vii acolo singurică, pentrucă nu vreau să-mi fure oamenii lacomi comoara. Tu însă poți luà cât vei puteà duce și cu el poți cumpără până ce o trece seceta, grâu, porumb și fân de prin țările pe unde a plouat. Ci

de vei luà pe cineva cu tine, te vei face să rățăcești așa încât n' o să mai poți ieși din pădure niciodată, căci eu știu și farmece cari vrăjesc pe oameni de-i nenorocesc pe toată viața. Vrei să vii? Domnița suspină: — „Sunt așa de nenorocită, încât chiar dacă mai amăgi și mai duce la peire, tot m'aș duce, căci caut să ajut pe bieții oameni acum când Dumnezeu ne-a părăsit, și mai bucuroasă aș fi să mor decât să mai văd mizerii. Ingăduie-mi numai să-mi iau rămas bun dela soțul meu“.

— „Nu, nu se poate, lasă-l să creadă ce-o vrea, trebuie să vii singură cu mine și chiar acum, pentrucă se face noapte și drumul e lung. N'ai umblat niciodată singură? Ți-e frică?“.

— „Nu mai mi-e frică, că sunt prea nenorocită și dacă nu mă tem de moarte, de ce m'aș teme să umblu noaptea?“.

Și plecară amândouă din palat; țigancă adormise santinelele, uitându-se lung în ochii lor până ce iau închis și așa nu le văzù nimeni când au pornit. Se duseră ele, se duseră și se tot duseră

cât erà noaptea de mare pe o cale ce duceà la un munte.

Spre dimineață Domnița numai puteà să meargă, de trudită ce erà i se închi-deau ochii mergând.

Țigancă o culcă sub un copac, se așeză lângă ea, cu luleaua în gură și o lăsă să doarmă până în amurgit. Ea auzi pe cei trimiși să căute pe Domnița, auzi strigătele și văzù pe călăreți trecând peste câmpie, însă sub un copac, lângă țigancă, n'o căutară. Când se făcù seară, porniră iar la drum, trecând pe lângă o tabără de țigani, unde mai pâlpiâiau focuri și mai veghiau câțiva oameni, dar nimeni nu se apropie de ele; le făcuse oare vre-un semn bătrâna? Domnița nu putù să vadă nimic în întuneric. Merseră iarăș toată noaptea și iată că ajunseră într'o pădure de brazi și de fagi, mare și întunecoasă, și intrară în pădure; Domniței i se părù pământul și mușchiul moi pentru picioarele ei trudite pe cari le târîse prin colbul de pe drumuri, pe o arșiță așa de cumplită încât frigeau pietrele pe cari voià să se

așeze. Colbul i-ajunge până la glesne și nici în pădure nu erà pic de umezeală, ci arșița dogoritoare. Pământul părea că răspândește peste noapte toată căldura ce o primise dela soare în timpul zilei. Înainte, încă de a se revărsa de zi, Domnița auzi un șopot și un murmur lin, se aplecă, își cufundă mâna într'un pârîu și bău cu lăcomie, simțindu-se înviorată. Îi se părea că face un lung drum de ispășire pentru neamul său și parcă ar fi fost ursită să poarte pe umerii săi toată povoara păcatelor, pentru ca să-și scape țara de pieire.

— „Iată pârâul zise țiganca. Când s'o lumină bine de ziuă, vom ajunge și-ți vou arătà locul de care ți-am vorbit; acolo vei putea să te odihnești și apoi să aduni atâta aur, cât poți duce. Dar pentru asta cată să umbli o zi întregă prin apă. O să poți?“.

— „Trebuie să pot“, zise Domnița încet. Tot se mai temeà să n'o înșele țiganca. Atunci se auzi întâiul ciripit de păsărică și o rază de soare aurì vârful pādurii. Ziuă pătrunse încet prin frun-

zișul des și la lumina celei dintâi raze ce cădeau în apă, ea zări pe fundul pârâului o licărire ciudată, cum numai văzuse niciodată. Nu erau nici prundișul, nici razele soarelui cari luciau așa. Țiganca îi arătă cu degetul și zise liniștită:

— „Aur“!

— „Aur?“ întrebă Domnița neîncrezătoare.

„Cum poate să fie aici aur și nimeni să nu știe“?

— „Aici e aurul pe care numai eu îl știu, numai eu singură și de cumva mă dai la iveală, să știi că nu mai ai multe zile, însă poți lua cu tine cât vei putea duce. Știi să umblî prin apă“?

Domnița își lepădă mantia de pe umeri, își smulse îmbrăcămintea și zise: „Pot umbla prin apă atât cât e nevoie ca sârmanul meu popor să capete pâine“. Vorbind, din naframă făcù un săculeț, și începù să culeagă una câte una firele de aur pe cari le zărià sclipind în fundul apei. Unele erau foarte mici, dar aur curat și așa de grele și strălucitoare că-ți luà privirile. Când

își ridică ochii, se văzù singură în pădurea adâncă, țiganca intrase ca în pământ și ea înaintă înainte mereu prin apă. Până deseară naframa erà plină dar ea se gândi că nu-i ajunge și se întoarse din nou pe drumul lung cel făcuse prin apă, printre bolovani și pietriș, cu picioarele sângerând și își luă mantaua și se învâlui în ea ca să doarmă, căci noaptea tot nu putea să vadă nimic. Când se trezi din somn, cu zorii zilei, erà tot singurică în rariștea aceea de pădure, dar pârâul șoptià dându-i nădejde ca și cum iar fi zis:

„N'ai teamă, sunt eu cu tine și te voiu mântui“.

Ea se scaldă în apă, culese vreo câteva fructe pădurețe ca să-și amăgească foamea, apoi luă năframa, o ascunse în sân și își scoase iia ca s'o umple cu aur. Și așa merse ea mai departe prin apă până aproape de izvor și aici se așeză, pentru că văzù că nu poate duce mai mult, căci povara erà grea și iia și năframa erau pline. Ea nu putea să-și numere comoara, căci nu știà ce preț pot să aibă

bulgării și praful de aur, dar socotiă că va fi în stare să cumpere mult porumb și fân. Se culcă iarăși și dormi, căci eră din cale afară de trudită de umbletul cel mult prin apă și pe pietre, de neîncetata îndoire din șale și de singurătatea ce începeă s'o înspăimânte. Umblă cu frica în oase mai cu seamă că știă că are o comoară, pe când mai înainte eră săracă și lipsită ca și supușii săi. După ce se mai odihni, porni dealungul pârâului ca să iasă din pădure; nu se mai zăriă nicăiri nici o șatră țigănească, câmpiile erau deșarte, numai ici-colo câte o vacă slabă care mănca lut și pe urmă se așterneă să moară. În pădure se aflau multe vite, însă frunzele, hrană slabă, erau uscate și foșniau ca iarna.

Ea mergeă, moartă de oboseală, dar veselă, parcă duceă în mâini mântuirea; îi veniă să strige la copiii ce-i întâlneă: „Vă aduc viață și hrană“!. Dar fu silită să-și întoarcă capul dela niște copii, căci se gândi că poate copiii ar spune-o numai decât în sat și atunci toți acești

oameni leșinați de foame și lacomi ar veni s'o jefuiască, pe când comoara ei erà pe seama țării întregi. Trebuià să pună odată capăt foametei.

Legătura pe care o târà prin nisipul aprins când într'o mână, când în cealaltă, i se făceà tot mai grea așa că trebui să se așeze la umbra unui puț, a cărui cumpănă se ridică singuratică în mijlocul câmpiei. Ea coborî găleata în adânc, mai găsi câteva picături de apă și cu capul pe aur, cu brațele încrucișate peste boccea, adormi dusă. Se deșteptă însă în curând căci un bou îi suflase peste față și îndată după aceea veni la ea un om cu înfățișarea sălbatică și înspăimântătoare.

Ruxandra sări drept în sus și își ascunse legătura sub manta, dar omul vrù să i-o apuce și să i-o smulgă ca o fiară flămândă.

— „Pâine“? întrebă el răgușit.

— „Nu“, zise ea și încercă să-și stăpânească tremurul vocii, „nici eu n'am pâine“.

— „Nu“, zise ea și încercară să-și stă-

pânească tremurul vocii, nici eu n'am pâine“.

— „Legătura ta e grea“, zise omul.

— „Nu, legătura mea e ușoară, n'am nimic în ea decât ciubotele“.

— „Dă încoa ciubotele, vreau să le iau eu?“.

— „Tu ai ciubote mai bune decât mine“, zise ea „și trebuie să plec mai departe“.

— „Unde te duci?“.

— „Mă duc în sat să caut de cusut“.

— „De cusut? Nu te cred, căci nu arăți la față că te-ai pricepe la cusut. Ce vrei să faci acolo? Vrei să ne mănânci cea din urmă bucată de mălaiu? Stai, n'ai să te duci!“ și zicând aceste cuvinte, începù să dea cu pumnii în tr'ânsa; ea simțià c'o omoară. Atunci își adună odată toate puterile și cu legătura de aur îl izbì drept în față, încât omul meu se dete înapoi și căzù fără simțire.

Apoi fugì cât puteà de iute de acolo, fără să mai cate îndărăt; și până să-și vină omul în fire, ea sosise în dreptul

unei colibe sărăcăcioase. Acì stà o femeie care fierbeà fasole într'o oală.

— „Ia-mi mantaua în schimb“, zise Domnița numai dă-mi de mâncare, căci mor de foame“.

— „Impart cu tine tot ce am, ține-ți mantaua, zise femeia și-i dete aproape tot ce se găsià în oală mai aducând și o felioară de dovleac copt pe care-l împărțiră amândouă. Domnița însă îi lăsă mantaua și-i spuse să i-o aducă în oraș, la cutare loc. N'are să-i pară rău de această osteneală. Femeia îi spuse ce ocol a făcut și că o s'ajungă în oraș abià pe înserate. Ii mai arătă și calea ce trebuia s'apuce și Domnița îi repeti rugămintea să-i aducă mantaua în oraș, unde va fi răsplătită pentrucă n'a lăsat-o să moară de foame.

Și se duse Ruxandra mai departe cu inima împovorată și cu frica în sân. Ajunse la o șatră de țigani și cât ai clipi o împresurară din toate părțile mari și mici, amenințând-o să-i sfâșie nu numai legătura, ci și hainele când le spuse că n'are nimic de dat. Atunci se hotărî re-

pede, și deși răgușită de foame, de sete și de praf, strigă din toate puterile numele bătrânei vrăjitoare, care o dusesse la izvor. Pe loc se potoliră cu toții și rămaseră nemișcați. „De ce chemi pe crăiasa noastră“, grăi un bătrân. „Crăiasa voastră e bună ca mine, ea mă ajută și mi-a arătat cum să desleg ploaia“. Și Ruxandra începù să facă tot felul de semne în aer. Și ca și cum cerul însuș ar fi voit s'o ocrotească în sfânta ei călătorie, se ivi un nor în zare, care se apropià din ce în ce și deodată căzură câteva picături de ploaie. Țigani cãzură în genunchi înaintea ei, îi sărutară hainele și o lăsară să se ducă fără să-i facă nici un neajuns. În acelaș timp auzi tropote de cai în urma sa și un glas întrebă: „N'au văzut nimeni pe Domnița noastră? O căutăm de zile întregi și n'o găsim nicăiri“. Ruxandra ridică mâna: „Vreau să vă duc la ea, știu unde este numai luați-mă pe unul din cail voștri, căci nu mai pot merge“.

Călărețul se uită mirat la ea și uimirea lui crescù văzând greutatea nespus

de mare a legăturii făcute dintr'o iie de borangic și la care trebuî s'ajute și el ca s'o așeze pe cal. El vroia să zică ceva, dar ea duse repede degetul la gură făcându-i semn să tacă. După ce se depărtară de cort, ea zise deodată:

— Ștefane nu mă cunoști?“

Acesta erà mai să pice jos de pe cal, când se uită la ea și văzù pe Domnița în starea care se găsià.

— „N'ai grijă, credinciosul meu Ștefan“, zise ea surâzând. „Eu am făcut numai o călătorie la o icoană făcătoare de minuni, ca Maica Domnului să ne scape de nevoie și vezi că a început să plouă mărunț“.

— „Cum să nu asculte Maica Domnului pe o sfântă! Dar de ce târești Măria ta așa legătură, puteai să fii jefuită și n'ai mai fi putut merge mai departe“.

— „A trebuit ca în călătoria mea să târăsc după mine o greutate cât mai mare, pentruca atât mai greu să atârne în cumpănă fapta mea bună; însă mi se sfârșiseră puterile, eram prea flămânzită și prea însetată și oameni se năpus-

tiseră asupra-mi, crezând că am ceva prețios acolo, pe când eu n'aveam nici atât ca să le pot dăruî ceva“.

Ea povestî întâmplarea cu omul sălbătăcit de foame, care o bătuse mai s'omooare, și cu țiganii cari au vrut s'o jefuiască și cu femeia care a împărțit mâncarea ei cât eră de puțină și căreia îi lăsase mantia ca să fie recunoscută când va veni în oraș. În sfârșit se zăria turnurile orașului și lângă ei se mai alăturară și alți călăreți cari nu se puteau dumeri văzând-o și căroră le făcèa numai semn cu mâna, că nu mai putea să vorbească. Când intrară pe poartă se porni o ploaie mare ce o muie în câteva clipe până la piele, dar Domnița nu simțiă nimic. Când o ridicară de pe cal, ea căzù fără simțiri în brațele soțului său și abiă mai putù să șoptească:

— „Legătura e pentru tine, ia-o repede și nu lăsà s'o desfacă nimeni, e numai pentru tine, ea va pune capăt tuturor nevoilor“.

Apoi își pierdù cunoștința și multe

zile nu-și mai veni în fire. O dogorise așa de mult soarele și eră așa de sfârșită, încât oamenii se temeau să nu moară. Domnul la început nici nu luă în seamă legătura, însă unul dintre boieri o ridică, se miră de greutatea ei și când Domnița fu cercetată, se mai găsi asupra ei aur curat. Boierul aduse Domnitorului iia și zise:

— „Această greutate ne mai auzită a târî-o, Dumnezeu știe cât de departe și mi se pare că-i aur curat, deajuns ca să cumpărăm porumb și fân pentru țara întreagă; ea a mântuit-o, primejduindu-și viața! Fie bine cuvântată Domnița noastră“!

Abiă peste câteva luni merse ea călare cu soțul ei prin câmpiile acum înverzite, unde toate înviaseră după ploaia cerută și dobândită, încercând să găsească drumul care i-l arătase țiganca.

Cu greu putea să și-l aducă aminte căci călătorise noaptea. Inșă, când intrară în pădure și le ieși înainte pârâul ce-l străbătuse ea zile întregi, strigă tare: „Iată pârâul“; sări de pe cal și

încercă să mângâie apa cu mâna, lău-
gând pe acela ce-i scăpaseră la vreme
de grea nevoie.

Domnul însă zise: „Al tău să fie pe
veci pârâul și al acelora cari vor veni
după tine și vor vreă să facă bine țării“.
Și atunci făcù o lege, după care pârâul
să fie numit „Râul Doamnei“ și aurul
ce s'o găsi acolo să fie totdeauna al ei.
Râul Doamnei curge și astăzi și mai
aduce din când în când câte un fir de
aur, dar nu așa de mult ca pentru Dom-
nița Ruxandra care voise să-și scape po-
purul dela pieire.

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

TABLA DE MATERIE

	<u>Pag</u>
Visul Reșnei	5
Veniamin și Evghenia	15
Cum arăta o cetate	31
Moartea Voivodului	48
Țmbra și Santinela	61
Răsbunarea lui Patru degete	76
Andrada și Decebal	98
Poetul Ovidiu	122
Aurul Domniței	141